

บทความวิจัย

เรื่อง วิถีแห่งอำนาจ ผลงาน และศาสตร์แห่งความเป็นผู้นำของมหาจักรพรรดิถังไท่จง (ค.ศ. 599-649)

โดย

นางสาวชนกนันท์ นิยมสุข

รหัสนักศึกษา 05610778

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทความวิจัย

เรื่อง วิถีแห่งอำนาจ ผลงาน และศาสตร์แห่งความเป็นผู้นำของมหาจักรพรรดิถังไท่จง (ค.ศ. 599-649)

โดย

นางสาวชนกนันท์ นิยมสุข

รหัสนักศึกษา 05610778

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อบทความวิจัย	วิถีแห่งอำนาจ ผลงาน และศาสตร์แห่งความเป็นผู้นำของ มหาจักรพรรดิถังไท่จง (ค.ศ. 599-649)
ผู้เขียน	นางสาวชนกนันท์ นิยมสุข
อาจารย์ที่ปรึกษาบทความวิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรพร ภู่งศ์พันธ์ุ์
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัย “วิถีแห่งอำนาจ ผลงาน และศาสตร์แห่งความเป็นผู้นำของมหาจักรพรรดิถังไท่จง (ค.ศ. 599-649)” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเส้นทางการขึ้นสู่อำนาจของจักรพรรดิถังไท่จงผู้เป็นฮ่องเต้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์จีน และเพื่อศึกษาผลงานสำคัญที่พระองค์ทรงสร้างไว้ตลอดรัชสมัยเงินกวน รวมถึงเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้จักรพรรดิถังไท่จงประสบความสำเร็จในฐานะกษัตริย์นักปกครอง โดยมีวิธีการศึกษาคือ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นรองที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า การขึ้นสู่อำนาจของจักรพรรดิถังไท่จงนั้นมีลักษณะเลื่อนตำแหน่งขึ้นอย่างเป็นขั้นตอน พระองค์เริ่มมีอำนาจทางการเมืองโดยการเป็นทหารในกองทัพของพระเจ้าสุยหยางตี้ จากนั้นได้เลื่อนขั้นเป็นแม่ทัพในกองทัพ พระองค์ผ่านการดำรงตำแหน่งแม่ทัพหลายระดับก่อนขึ้นครองราชย์ การขึ้นสู่อำนาจของพระองค์ไม่ได้เป็นไปอย่างราบรื่น เพราะต้องแย่งชิงอำนาจกับพี่น้องของตนเอง จนสุดท้ายพระองค์ทรงทำรัฐประหารและขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิถังไท่จง ผลงานตลอดรัชสมัยเงินกวนของจักรพรรดิถังไท่จงนั้นครอบคลุมในทุกมิติของสังคม ทั้งการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งล้วนส่งผลกระทบด้านบวกต่อเสถียรภาพทางการเมืองการปกครอง สังคม วัฒนธรรมและความรุ่งเรืองของต้าถังในขณะนั้นและต่อสังคมจีนในเวลาต่อมา ในการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ พบว่าพระอุปนิสัยแห่งความเป็นผู้นำและนักปกครองที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก ทำให้พระองค์กลายเป็นกษัตริย์ที่โดดเด่นและมีความสามารถ ความสามารถด้านการดำเนินนโยบายอย่างชาญฉลาด และความสามารถด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้ส่งเสริมให้พระองค์กลายเป็นกษัตริย์ที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงสุด

คำสำคัญ : ถังไท่จง, หลี่ซื่อหมิน, เงินกวนเจิ้งเย่า

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง “วิถีแห่งอำนาจ ผลงาน และศาสตร์แห่งความเป็นผู้นำของมหาจักรพรรดิถังไท่จง (ค.ศ. 599-649)” เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 450 112 การศึกษาเอกเทศ (Independent Study)

บทความวิจัยชิ้นนี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรพร ภู่งศ์พันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณครอบครัว รวมถึงเพื่อน ๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าขออภัยไว้ ณ ที่นี้

ชนกนันท์ นิยมสุข

สารบัญ

บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
บทนำ	1
ผลการวิจัย	
พระราชประวัติ	3
เส้นทางการขึ้นสู่อำนาจของจักรพรรดิถังไท่จง	4
ผลงานสำคัญของจักรพรรดิถังไท่จง	10
ปัจจัยที่ทำให้จักรพรรดิถังไท่จงประสบความสำเร็จในฐานะกษัตริย์นักปกครอง	18
บทสรุป	22
บรรณานุกรม	24

วิถีแห่งอำนาจ ผลงาน และศาสตร์แห่งความเป็นผู้นำของมหาจักรพรรดิถังไท่จง (ค.ศ. 599-649)

ประวัติศาสตร์จีนมีความเป็นมายาวนานหลายพันปี ผ่านการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ตลอดหลายพันปีผ่านการปกครองกว่าสิบราชวงศ์ มีกษัตริย์ปกครองที่เรียกว่าฮ่องเต้หลายร้อยพระองค์ ในจำนวนนี้มีทั้งที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นมหาราช และในขณะเดียวกันก็มีฮ่องเต้จำนวนไม่น้อยที่เป็นทรราช หนึ่งในตัวชี้วัดว่าฮ่องเต้พระองค์นั้นมีคุณสมบัติของมหาราชหรือไม่ก็คือความเจริญรุ่งเรืองแห่งยุคสมัย ฮ่องเต้มีความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายด้านต่าง ๆ ในการปกครองประเทศ หากฮ่องเต้เป็นผู้มีความสามารถ บ้านเมืองก็จะเจริญรุ่งเรือง ความสามารถของฮ่องเต้จึงส่งผลกระทบต่อลักษณะบ้านเมือง ความรุ่งเรืองและความเสื่อมถอยของยุคสมัย ตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนานนับตั้งแต่จีนซีฮ่องเต้รวบรวมหกแคว้นและสถาปนาจักรวรรดิจีน จนถึงฮ่องเต้พระองค์สุดท้ายของราชวงศ์ซิงหมดอำนาจลง ซึ่งรวมระยะเวลาว่าสองพันปีล้วนมีฮ่องเต้เป็นศูนย์กลางอำนาจของสังคม ฮ่องเต้ที่เป็นจักรพรรดิองค์แรกหรืออยู่ในต้นราชวงศ์นั้นจะเป็นฮ่องเต้ที่ผู้คนยกย่องว่ามีความสามารถ เพราะสามารถสร้างฐานอำนาจและตั้งราชวงศ์ขึ้นใหม่ได้ท่ามกลางสงครามความขัดแย้ง และการช่วงชิงอำนาจระหว่างราชวงศ์ วิถีอำนาจของฮ่องเต้ในช่วงก่อตั้งราชวงศ์จึงมักมาพร้อมกับสงครามและการต่อสู้ทางการเมือง

ถังไท่จงมหาราช หรือพระนามเดิมหลี่ซื่อหมิน ประสูติในปีที่ 18 รัชสมัยสุยเหวินฮ่องเต้ ซึ่งครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. 581- 600 หรือตรงกับ ค.ศ. 599 เป็นบุตรชายคนที่สองของหลี่เอียน ถังไท่จงประสูติในยุครอยต่อระหว่างราชวงศ์สุยกับราชวงศ์ถัง ตามบันทึกในพระราชพงศาวดารราชวงศ์ถังฉบับเก่ากล่าวไว้ว่า หลี่ซื่อหมินเป็นคนมีสติปัญญา มีความสามารถทั้งวรรณคดีและประวัติศาสตร์ การทหารตั้งแต่สมัยขุนชีจ้านกั้ว เป็นเลิศในด้านขี่ม้ายิงธนู ทำให้หลี่ซื่อหมินได้รับชัยชนะในสงครามน้อยใหญ่ทุกครั้ง ถังไท่จงไม่เพียงเป็นกษัตริย์ที่มีชื่อเสียงที่สุดในประวัติศาสตร์จีน แต่พระองค์ยังได้รับการยกย่องในฐานะวีรบุรุษ ดังที่พระองค์ถูกบันทึกทั้งในประวัติศาสตร์โบราณและประวัติศาสตร์สมัยใหม่ว่า “วีรบุรุษนักปกครองที่ยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งประวัติศาสตร์จีน” (Hucker, 1975: 140-167) นักประวัติศาสตร์มองว่ายุคสมัยของพระองค์เป็นแบบอย่างของยุคสมัยแห่งการเมืองการปกครอง ยุคแห่งตรรกศาสตร์และจริยศาสตร์ นำพาความรุ่งเรืองและความสงบสุขมาสู่บ้านเมือง ถังไท่จงปรากฏภาพลักษณ์ในฐานะกษัตริย์ที่มีความเป็นเลิศรอบด้าน สติปัญญาหลักแหลม มีคุณธรรมเชี่ยวชาญด้านการบุกเบิก แต่ในชีวิตของพระองค์ยังคงผ่านเรื่องที่กระทบต่อภาพลักษณ์ที่ดีในด้านศีลธรรมอยู่สองประการ ถังไท่จงใช้กำลังบีบบังคับบิดาของตนเอง และสังหารพี่น้องสองคนเพื่อให้ตนเองขึ้นมาเป็นฮ่องเต้ แต่นักประวัติศาสตร์โบราณเลือกที่จะเน้นย้ำเกี่ยวกับคุณูปการ ความสามารถ และความสำเร็จของพระองค์ บรรยายให้พระองค์เป็นกษัตริย์ที่ใจกว้าง รับฟังความเห็นของขุนนางอย่างจริงใจ ทำให้ตลอดพันกว่าปีที่ผ่านมามี ถังไท่จงเป็นทั้งกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ของแผ่นดินจีน เป็นสัญลักษณ์และต้นแบบด้านวัฒนธรรม ที่นักปกครองคนอื่นควรนำมาเป็นแบบอย่าง (Wechsler, 1979: 140-208) กุบไลข่าน (ค.ศ. 1215-1294) และจักรพรรดิเฉียนหลง (ค.ศ. 1711-1796) ซึ่งเป็นจักรพรรดิในยุคหลังก็พยายามที่จะสร้างภาพลักษณ์ของตนเองตามจักรพรรดิถังไท่จง

หลังราชวงศ์สุยล่มสลาย หลี่เอียนบิดาของหลี่ซื่อหมินขึ้นครองราชย์เป็นฮ่องเต้พระองค์แรกของราชวงศ์ถัง นามว่าถังเกาจู่ (ค.ศ.566-635) รัชทายาทคือโอรสองค์โตหลี่เจี้ยนเฉิง ในช่วงเวลานี้วิถีแห่งอำนาจของหลี่ซื่อหมินเปลี่ยนสถานะจากแม่ทัพของเมืองไท่หยวนเพื่อล้มล้างราชวงศ์สุยมาเป็นการแย่งชิงอำนาจระหว่างราชโอรส หลี่ซื่อหมินมีผลงานมากกว่าพี่น้องคนอื่น แต่ด้วยฐานะบุตรคนรอง ทำให้พระองค์ยังคงถูกกีดกันให้ออกห่างจากราชบัลลังก์ นักประวัติศาสตร์มองว่าจุดนี้เองที่มีอิทธิพลต่อการทำรัฐประหารของถังไท่จงผนวกกับความขัดแย้งภายในระหว่างพี่น้องได้กระตุ้นให้ถังไท่จงพลิกบทบาทของตนเองจากอ๋องปกครองหัวเมืองมาเป็นผู้เข้าร่วมชิงบัลลังก์ ประวัติศาสตร์ส่วนนี้แม้จะมีบันทึกไว้อย่างชัดเจน แต่คนส่วนมากกลับรับรู้เพียงว่าเป็นเหตุการณ์หนึ่งในชีวิตของพระองค์เท่านั้น สิ่งที่ทำให้ความสำคัญยังคงเป็นถังไท่จงในฐานะจักรพรรดินักปกครองและความรุ่งเรืองในยุคสมัยของพระองค์ บทบาทด้านการเมืองการปกครองของถังไท่จงมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองของจีนมายาวนาน จนภาพลักษณ์ในทางไม่ดีของพระองค์ถูกมองข้ามไป (Weschler,1933: 188-241)

ถังไท่จงครองราชย์เป็นฮ่องเต้ลำดับที่สองของราชวงศ์ถัง ตั้งรัชศกเจินกวน ครองราชย์เป็นเวลา 22 ปี นักประวัติศาสตร์ยกย่องว่ายุคสมัยของพระองค์เป็นยุคสมัยที่รุ่งเรืองที่สุด ประเทศจีนในสมัยนั้นยิ่งใหญ่ ร่ำรวย อารยธรรมเจริญถึงขีดสุด ถังไท่จงบริหารบ้านเมืองให้มีเสถียรภาพอย่างทั่วถึง ส่งผลให้อาณาจักรจีนเจริญในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ศิลปะ และวรรณคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการทหาร ถังไท่จงมักถูกมองว่าเป็นบุคคลสำคัญในด้านการพัฒนาของประเทศจีน ภาพลักษณ์ของกษัตริย์ที่ยึดมั่นในการใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด และเป็นธรรมมีอิทธิพลต่อมาตรฐานของกษัตริย์ในอุดมคติ กฎหมายที่พระองค์ใช้ได้กลายเป็นแบบอย่างของกฎหมายที่ใช้ในญี่ปุ่น เกาหลี และเวียดนาม ถังไท่จงขยายอิทธิพลของวัฒนธรรม แนวคิด และทัศนคติของจีนไปยังดินแดนอื่นอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ขึ้นครองราชย์จนถึงสวรรคต ถังไท่จงสร้างจุดเปลี่ยนแก่หน้าประวัติศาสตร์จีนในมิติที่หลากหลาย ผลงานของพระองค์ส่งผลต่อประเทศจีนในยุคนี้เด่นชัด ความรุ่งเรืองในทุกด้านทำให้จีนเป็นเสมือนศูนย์กลางของโลกอย่างแท้จริง และถังไท่จงก็เป็นกษัตริย์นักปกครองในสายตาของคนทั้งโลก การวางตัวในฐานะผู้นำของพระองค์ถูกศึกษามาหลายยุคสมัย (Yang,2014: 267-302)

ความสำเร็จของถังไท่จงมีอิทธิพลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์จีนอย่างมาก บันทึกเกี่ยวกับพระองค์มุ่งเน้นไปที่ชีวิต ผลกระทบทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในสมัยของพระองค์ การเมือง และความสำเร็จของพระองค์ มีบางส่วนที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ และแนวคิดด้านการเมืองการปกครองของพระองค์ ในฐานะที่เป็นกษัตริย์ที่ประสบความสำเร็จถึงขีดสุดในฐานะนักปกครอง องค์ประกอบที่หล่อหลอมถังไท่จงให้เป็นไปในลักษณะเช่นนั้นจึงกลายมาเป็นหัวข้อที่ผู้คนให้ความสนใจศึกษา นักเขียนและนักรัฐศาสตร์ โรเจอร์ค (Rourke,1986: 133) ศึกษาวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในฐานะผู้นำ ได้กล่าวไว้ว่า “ถังไท่จงเป็นจักรพรรดิพระองค์หนึ่งของราชวงศ์ถัง เป็นนักปกครองที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์จีน คุณสมบัติเฉพาะด้านพฤติกรรมและนิสัยของพระองค์ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมด้านความเด็ดขาดในการดำเนินนโยบายการปกครอง เกี่ยวกับทฤษฎีปกครอง ถังไท่จงเป็นกษัตริย์ที่พฤติกรรมสอดคล้องกับคุณสมบัติของผู้นำ” ถังไท่จงไม่เพียงมีอิทธิพลด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ และรัฐศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อการศึกษาการวิเคราะห์เชิงพฤติกรรมอีกด้วย

การศึกษาวิถีแห่งอำนาจ ผลงาน และศาสตร์แห่งความเป็นผู้นำของมหาจักรพรรดิถังไท่จงเป็นเรื่อง น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากถังไท่จงได้รับการยกย่องว่าเป็นฮ่องเต้เหนือฮ่องเต้ ในช่วงเวลาที่สังคมวุ่นวายจาก การแย่งชิงอำนาจ ถังไท่จงสามารถขึ้นมาเป็นฮ่องเต้ได้อย่างมั่นคง และสร้างยุคทองในประวัติศาสตร์จีน ถือว่า ตลอดชีวิตของถังไท่จงประสบความสำเร็จมาโดยตลอด การศึกษาเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ มุมมอง ทักษะคติในฐานะ ผู้นำของพระองค์ที่มีผลต่อความสำเร็จของพระองค์จึงน่าสนใจอย่างยิ่งเช่นกัน ดังนั้นบทความวิชาการเรื่องนี้จึง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเส้นทางการขึ้นสู่อำนาจของจักรพรรดิถังไท่จง เพื่อศึกษาผลงานสำคัญของจักรพรรดิ ถังไท่จง และเพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้จักรพรรดิถังไท่จงประสบความสำเร็จในฐานะกษัตริย์นักปกครอง

พระราชประวัติ

ข้อมูลเกี่ยวกับพระราชประวัติของจักรพรรดิถังไท่จงมีปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่ปรากฏ ในลักษณะที่ถูกแต่งเติมอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อเสริมบารมีแก่พระองค์ ขาดหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาสนับสนุน และไม่เป็นที่ยอมรับทางวิชาการ ตามข้อมูลพระราชประวัติที่ยอมรับกันระบุว่า พระองค์ประสูติเมื่อวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 599 ณ เมืองเสียนหยาง เป็นบุตรชายคนที่สองของหลี่เอียน (ค.ศ. 566-635) เจ้าเมืองไท่หยวน กับภรรยาเอกท่านหญิงหลี่ไต้วี่ชื่อ (ค.ศ. 569-613) หรือต่อมาคือจักรพรรดิถังเกาจู่และจักรพรรดินีไท่มู่ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 5 คน รวมหลี่ชื่อหมิน ได้แก่ หลี่เจี้ยนเฉิง (ค.ศ. 589-626) องค์หญิงหยางผิง (ค.ศ. 590-623) หลี่ชื่อหมิน หลี่หยวนป้า (ค.ศ. 603-618) และหลี่หยวนจี (ค.ศ. 603-626) จักรพรรดิถังไท่จงมีพระ นามเดิมว่า หลี่ชื่อหมิน มีความหมายว่า “ช่วยเหลือโลกและปวงประชาให้เป็นสุข” ขึ้นครองราชย์เป็น จักรพรรดิแห่งราชวงศ์ถัง ค.ศ. 627 และเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 649 รวมระยะเวลา 22 ปี

หลี่ชื่อหมินเกิดในครอบครัวที่เป็นทั้งขุนนางและนักรบ สืบเชื้อสายโดยตรงจากราชวงศ์ซีเหลียง บิดา ครองบรรดาศักดิ์ถึงกั๋วกง สืบทอดตำแหน่งมาตั้งแต่สมัยเว่ยตะวันตก และเป็นพระญาติกับพระเจ้าสุยเหวินตี้ (ค.ศ. 541-600) เดิมทีบิดาของพระองค์มีตำแหน่งขุนนางในราชสำนักของพระเจ้าสุยเหวินตี้ในเมืองฉางอัน แต่ เพราะอิทธิพลของสกุลหลี่ที่มากเกินไปส่งผลให้พระเจ้าสุยเหวินตี้เกิดความระแวงว่าหลี่เอียนอาจก่อกบฏ จึง ถอดตำแหน่งขุนนางและสั่งให้ไปประจำการที่เมืองไท่หยวนแทน หลี่ชื่อหมินเกิดหลังเหตุการณ์ที่บิดาถูก ถอดจากตำแหน่งขุนนาง พระองค์จึงรับรู้ถึงความไม่มั่นคงของครอบครัวตั้งแต่เด็ก และเติบโตท่ามกลาง สภาพแวดล้อมที่ต้องระมัดระวังตัวตลอดเวลา สภาพสังคมที่กดขี่ทารุณจากการปกครองของสุยหยางตี้ (ค.ศ. 569-618) ได้กลายเป็นตัวกำหนดทิศทางการศึกษาในวัยเยาว์ที่สำคัญของหลี่ชื่อหมิน สภาพสังคมที่กดขี่ ทารุณทำให้เกิดกบฏชาวนาทั่วแผ่นดิน ความสามารถด้านการรบจึงได้รับความสำคัญมากกว่าด้านอักษรศาสตร์ การศึกษาของพระองค์จึงเน้นไปที่การเมืองการปกครอง และศิลปวิทยาการต่อสู้ พระองค์ถนัดการขี่ม้ายิงธนู สนใจศึกษาดาราศาสตร์สังครามตั้งแต่ยุคซุนชิว ในขณะที่เดียวกันพระองค์ก็ได้รับอิทธิพลจากบิดาที่เป็นนักรบ ส่งผลให้ความชอบของพระองค์เอนเอียงไปด้านการเมืองการปกครองและการทหารมากกว่าในด้านอักษร ศาสตร์ หลี่ชื่อหมินเป็นคนมีสติปัญญา เรียนทั้งการทหารและพลเรือน เรียนรู้และแตกฉานในวิชาการได้อย่าง รวดเร็ว พื้นฐานที่บิดาเป็นขุนนางและนักรบ การเริ่มต้นในวัยเยาว์ของหลี่ชื่อหมินเช่นนี้จึงนับเป็นเรื่องธรรมดา

แม้จะเป็นบุตรคนรอง แต่ก็เตรียมพร้อมจะเป็นนักรบและนักปกครอง พระองค์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกองทัพตั้งแต่อายุเพียง 18 ปี (赵克尧 1995: 1-9)

เส้นทางการขึ้นสู่อำนาจของจักรพรรดิถังไท่จง

เส้นทางการขึ้นสู่อำนาจของจักรพรรดิถังไท่จงเริ่มตั้งแต่สมัยการปกครองของจักรพรรดิสุยหยางตี้ อาศัยความได้เปรียบด้านภูมิหลังของครอบครัวและความสามารถที่โดดเด่นตั้งแต่วัยเยาว์เข้าสู่ตำแหน่งที่อำนวยความสะดวกมีส่วนร่วมที่สำคัญของกองทัพ ทำให้พระองค์มีโอกาสได้แสดงความสามารถอย่างรวดเร็ว ก่อนราชวงศ์ถังสถาปนาและมีรากฐานมั่นคง พระองค์ผ่านการดำรงสถานะและตำแหน่งมากมายผ่านช่วงเวลาที่บ้านเมืองเกิดกบฏ ตั้งแต่การเป็นทหารในกองทัพของราชวงศ์สุย แม่ทัพถึงล้มล้างราชวงศ์สุย ฉินอ๋อง องค์ชายนักรบแห่งต้าถัง รัชทายาทหลี่ซื่อหมิน จนได้ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิถังไท่จงแห่งราชวงศ์ถัง เป็นเส้นทางการพิสูจน์ความสามารถและรวบรวมอำนาจที่ยากจะหาจักรพรรดิองค์ใดในประวัติศาสตร์จีนมีเส้นทางชีวิตที่เป็นที่สนใจและกล่าวขานเช่นพระองค์ อีกทั้งยังเป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจในการศึกษาเชิงวิชาการอย่างแพร่หลาย

เส้นทางการขึ้นสู่อำนาจของหลี่ซื่อหมินเริ่มขึ้นเมื่อพระองค์อายุได้ 18 ปี พระองค์สมัครเข้าไปเป็นทหารในกองทัพของราชวงศ์สุย ซึ่งเป็นการเกณฑ์ไพร่พลครั้งใหญ่เพื่อทำสงครามกับทูเจี๋ยตามคำสั่งของพระเจ้าสุยหยางตี้ หลี่ซื่อหมินในขณะนั้นได้รับการแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพปีกขวาและเป็นพลทหารในสังกัดของแม่ทัพอ้วนตั้งชิง แต่ตำแหน่งแม่ทัพนั้นได้มาเพราะพระองค์เป็นบุตรชายของหลี่เอียนและคำเล่าลือเกี่ยวกับความสามารถของพระองค์ ยังไม่ได้มีผลงานด้านการทหารเป็นข้อพิสูจน์ เมื่อเข้าร่วมกองทัพ พระองค์ได้แสดงความสามารถทางการทหารจนเป็นที่ยอมรับตั้งแต่ครั้งแรก จากยุทธการ “*ปักทิวธงเป็นกลวง*” ซึ่งเป็นกลสงครามที่ลอบให้ศัตรูเข้าใจว่าฝ่ายตรงข้ามมีกำลังพลมาก แต่ความจริงมีกำลังพลน้อยกว่าและเสียเปรียบหากปะทะกันโดยตรง เมื่อหลี่ซื่อหมินเสนอแผนต่อแม่ทัพและดำเนินการตามแผน ผลปรากฏว่าทหารฝั่งทูเจี๋ยไม่กล้าเปิดการโจมตี รั้งทัพจนเกิดปัญหาขาดแคลนเสบียง กองทัพสุยใช้จุดอ่อนนี้มีชัยชนะเหนือกองทัพทูเจี๋ย ผลงานครั้งนี้ของหลี่ซื่อหมินเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสามารถที่โดดเด่นด้านการทหารและไหวพริบปฏิภาณของพระองค์ จากความสำเร็จอันเกิดจากข้อเสนอดังกล่าว ส่งผลให้ตำแหน่งและหน้าที่ในกองทัพของพระองค์ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ในปีเดียวกันขณะพระองค์อายุ 18 ปี หลี่ซื่อหมินได้แสดงความสามารถด้านการทำสงครามแบบโจมตีในสงครามกับเจินตี้เออร์ ณ เยียนเหมิน ที่หลี่เอียนเป็นแม่ทัพใหญ่ สงครามทั้งสองครั้งเป็นบทพิสูจน์ความสามารถทั้งในด้านสติปัญญา และความกล้าหาญของพระองค์ หลังจบสงคราม พระองค์ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นองครักษ์ถือดาบ หรือตำแหน่ง “*เซียนหนิวเป่ย์เซิน (千牛備身)*” แม้จะเป็นเพียงตำแหน่งที่ตั้งให้ลูกหลานขุนนางที่มีผลงาน ไม่ได้มีหน้าที่ที่เป็นรูปธรรมมากนัก แต่การได้รับตำแหน่งดังกล่าวทำให้หลี่ซื่อหมินสามารถทำงานในกองทัพได้อย่างชอบธรรม ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของหลี่ซื่อหมินก่อให้เกิดคำถามตามมาว่า ในเมื่อสุยหยางตี้ไม่ไว้วางใจสกุลหลี่ เหตุใดจึงยังมอบตำแหน่งให้กับหลี่ซื่อหมิน ซึ่งกลายเป็นการเปิดโอกาสให้สกุลหลี่เข้ามามีอำนาจทางการเมืองมากขึ้น ข้อเสนอดังกล่าวสามารถอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ในขณะนั้นมาวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบ นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า เนื่องจาก ณ

ขณะนั้นเกิดกบฏชาวนาทั่วแผ่นดิน จนกลายเป็นกองทัพขนาดใหญ่ ได้แก่ หวากัง เซี่ยและอู่ การให้สถานะแก่สกุลหลี่ถือเป็นการดึงคนไว้ข้างกาย อีกทั้งหลี่เอียนและหลี่ซือหมินล้วนเป็นคนมีความสามารถ นอกจากสกุลหลี่จะเป็นกำลังสำคัญในการปราบปรามกบฏแล้ว ยังเป็นการป้องกันการเกิดกบฏกลุ่มใหม่ สกุลหลี่มีรากฐานที่มั่นคงจากการเป็นนักรบ หากเป็นกบฏจะกลายเป็นศัตรูที่ยากจะรับมือของราชวงศ์สุย (王荣全 1998: 111-115, 224-237; 李元晖 2021: 86-92)

ในช่วงที่หลี่ซือหมินเข้ามามีบทบาทด้านการทหารก็เป็นช่วงที่เกิดกบฏชาวนาทั่วแผ่นดิน ซึ่งเกิดจากการต่อต้านการปกครองที่กดขี่ทารุณของจักรพรรดิสุยหยางตี้ ที่กล่าวกันว่าแผ่นดินเหมือนย้อนกลับไปสมัยที่จิ้นซืออ่องเต๋รวมหกแคว้นและปกครองแผ่นดิน มีการเกณฑ์แรงงานจำนวนมากเพื่อสร้างสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ การขูดรีดภาษีในอัตราสูง ราชสำนักสุยขาดเสถียรภาพทางการเมือง หลี่ซือหมินมีใจออกห่างราชวงศ์สุยแต่แรก พระองค์เป็นคนที่ยกย่องวีรบุรุษและยึดมั่นในคุณธรรม ความโหดร้ายของสุยหยางตี้จึงเป็นสิ่งที่พระองค์ต่อต้าน ประกอบกับการรับรู้ถึงความระแวงที่สุยหยางตี้มีต่อสกุลหลี่ หลี่ซือหมินจึงเสนอให้หลี่เอียนประกาศตนเป็นอิสระจากราชวงศ์สุย หลี่เอียนรู้ถึงความระแวงที่สุยหยางตี้มีต่อสกุลหลี่อยู่แต่เดิม แต่การตัดสินใจยังไม่เด็ดขาดเท่าหลี่ซือหมิน เพราะยังคงกังวลถึงความปลอดภัยของครอบครัว จะเห็นได้ว่าหลี่ซือหมินในขณะนี้เต็มไปด้วยปณิธานและความมุ่งมั่นของเด็กหนุ่ม คิดก่อการใหญ่ตั้งแต่อายุยังน้อย แต่การตัดสินใจของพระองค์ก็ไม่ได้เป็นไปได้เพราะความทะเยอทะยานของวัยหนุ่มเท่านั้น แต่พระองค์ได้มองเห็นเงื่อนไขที่เพียบพร้อมแล้ว คือ ราชวงศ์สุยอ่อนแอและไร้คุณธรรม การล้มล้างราชวงศ์สุยจึงเป็นเรื่องที่ชอบธรรม และการเติบโตอย่างแข็งแกร่งของกบฏชาวนา ซึ่งเป็นสัญญาณว่าราชวงศ์สุยจะต้องล่มสลายในเร็ววัน เงื่อนไขสองประการนี้ผลักดันให้พระองค์เลือกที่จะแยกตัวออกจากราชวงศ์สุย นอกจากนี้พระองค์ยังมองเห็นอันตรายที่จะเกิดกับสกุลหลี่ และใช้สมมติฐานนี้โน้มน้าวให้หลี่เอียนก่อกบฏ พระองค์มองว่าสกุลหลี่ผูกติดอยู่กับราชสำนักจะต้องประสบเคราะห์ร้ายในที่สุด หากทำสงครามได้รับชัยชนะก็เป็นที่หวาดระแวง หากแพ้ก็เป็นข้ออ้างให้ถูกลงโทษ ช่วงเวลานี้ทางประวัติศาสตร์มองว่าเป็นช่วง “*สะสมกำลังพลก่อการไต่หยวน (太原起兵)*” หลี่ซือหมินรวบรวมกำลังพลที่มีความสามารถทั้งด้านการรบและเหล่าบัณฑิตผู้คงแก่เรียนได้เป็นจำนวนมาก ค.ศ. 617 หลี่เอียนประกาศแยกตัวจากราชวงศ์สุย ตั้งกลุ่มกองทัพถึง หลี่ซือหมินดำรงตำแหน่งขุนหวงกง แม่ทัพคุมกองทัพฝ่ายขวา นำกองทัพปราบปรามกลุ่มต่อต้าน เมื่อหลุดออกจากอำนาจสั่งการของสุยหยางตี้ หลี่ซือหมินกลายเป็นแม่ทัพใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อทิศทางการกองทัพถึง (เสถียร จันทิมากร 2014: 98-100, 129-132)

เมื่อแยกตัวจากราชวงศ์สุยและก่อตั้งกองทัพถึงขึ้นแล้ว หลี่ซือหมินที่ดำรงตำแหน่งแม่ทัพเคลื่อนพลจากไต่หยวนเข้ายึดนครฉางอัน ระหว่างทางมีขุนศึกกลุ่มขนาดเล็กเข้ามาเป็นพวกจำนวนมาก ทำให้กำลังพลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในระหว่างการเดินทัพสู่ฉางอัน หลี่ซือหมินได้แสดงความสามารถในการทำสงครามและภาวะผู้นำในสมรภูมิจีเหอ (西河之战) ในการรบที่ด่านซีเหอ ทหารส่วนมากเป็นทหารใหม่ที่ยังไม่เชี่ยวชาญการทำสงคราม หลี่ซือหมินใช้วิธี “*ชนะใจชาวประชา*” มาเป็นกลยุทธ์ในการรบ พระองค์เป็นผู้เดินนำหน้าตลอดในการรบ เครื่องครัดในวินัย ทำให้เหล่าทหารยอมรับและเคารพในตัวพระองค์มาก และยังคงชนะใจประชาชนในเขตซีเหอ จากการที่พระองค์มีคำสั่งห้ามทหารหยิบฉวยของจากชาวบ้านเด็ดขาด แม้แต่หญ้าริมทางก็ต้องซื้อจากชาวบ้าน สำหรับยุคสมัยที่สงครามเกิดขึ้นทั่วแผ่นดิน การที่ทหารจะปล้นทรัพย์สินหรือหยิบ

ฉวยสิ่งของจากชาวบ้านตามเส้นทางที่กองทัพเคลื่อนผ่านถือเป็นเรื่องที่ได้พบได้โดยทั่วไป คำสั่งของหลี่ซื่อหมินจึงมีผลต่อจิตใจชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม หลี่ซื่อหมินสามารถชนะใจชาวบ้านและเผด็จศึกซีเหอได้ ต่อมาพระองค์ได้ทำสงครามกับซ่งเหล่าเซิง (ไม่ปรากฏปีเกิด-ค.ศ.617) ขุนพลของราชวงศ์สุย ณ เมืองฮั่วอู่ ใน สมรภูมิจ้าวอู่ (霍邑之战) ซึ่งเป็นสงครามสุดท้ายก่อนกองทัพถังจะยึดนครฉางอันได้สำเร็จ ในช่วงเวลานี้ หลี่ซื่อหมินรวบรวมยอดขุนพลได้เป็นจำนวนมาก เช่น ฉินสู๋เป่า (ค.ศ. 571-638) ผางเสวียนหลิง (ค.ศ. 579-648) เผยจี้ (ค.ศ. 570-629) ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นขุนพลคนสำคัญเคียงข้างจักรพรรดิถังไท่จง แม้อีกกองทัพถังจะมีหลี่เอียนเป็นแม่ทัพใหญ่สุด แต่สงครามส่วนใหญ่ล้วนเป็นผลงานของ หลี่ซื่อหมิน ชื่อเสียงและอิทธิพลของ หลี่ซื่อหมินอยู่เหนือหลี่เจี้ยนเฉิงผู้เป็นพี่ชาย และหลี่หยวนจี้ผู้เป็นน้องชาย นักประวัติศาสตร์มองว่าช่วงเวลานี้ เป็นช่วงเวลาที่หลี่ซื่อหมินก้าวไปสู่วัยผู้ใหญ่อย่างเต็มตัว และเป็นช่วงที่มีอิทธิพลต่อความตระหนักในตนเองมากที่สุด การมีบทบาทที่โดดเด่นในกองทัพและเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการก่อตั้งราชวงศ์ถัง ทำให้พระองค์วางสถานะของตนเองไว้เหนือพี่ชาย และคิดว่าแผ่นดินต้าถังเป็นสิ่งที่พระองค์แย่งชิงและรวบรวมมาได้ การเป็นผู้สืบทอด ตำแหน่งจักรพรรดิจึงเป็นเรื่องชอบธรรม กลายเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างพี่น้องในเวลาต่อมา (邱永果 2020: 117-119)

เมื่อยึดนครฉางอันได้ หลี่เอียนประกาศแต่งตั้งหยางโย่ว (ค.ศ. 605-619) โอรสองค์ที่สามของไท่จื่อหยางเจา (ค.ศ. 58-606) พระนัดดาของจักรพรรดิสุยหยางตี้ขึ้นเป็นจักรพรรดิองค์ใหม่ของราชวงศ์สุย พระนามว่า “*สุยกษัตริย์หยางโย่ว* (隋恭帝杨侑)” แต่งตั้งตนเองเป็นอัครมหาเสนาบดี ส่วนหลี่ซื่อหมินได้รับการแต่งตั้งให้เป็นฉินอ๋อง แต่เป็นรูปแบบบรรดาศักดิ์ที่ได้รับจากการสร้างความดีความชอบ หลี่ซื่อหมินแนะนำให้แสดงออกถึงการต่อต้านราชวงศ์สุยอย่างเป็นลำดับ เริ่มจากการประกาศแยกตัวจากราชวงศ์สุย จากนั้นแต่งตั้ง กษัตริย์องค์ใหม่เพื่อเป็นสัญลักษณ์การไม่ยอมรับอำนาจเก่า เมื่อสุยหยางตี้ถูกอู่เหวินฮั่วจี้ (ค.ศ. 569-619) ปลงพระชนม์ที่เจียงตู ตั้งตนเป็นใหญ่แทนฮ่องเต้ เมื่อสุยหยางตี้สวรรคต หลี่เอียนได้บังคับให้หยางโย่วสละราชบัลลังก์ สถาปนาราชวงศ์ถัง หลี่ซื่อหมินดำรงตำแหน่งฉินอ๋อง ในฐานะองค์ชายรองของราชวงศ์ถัง เมื่ออำนาจเก่าล่มสลาย บ้านเมืองก็เข้าสู่ยุคสมัยแห่งการแย่งชิงอำนาจของเหล่าวีรบุรุษ เป็นการต่อสู้ระหว่างกองทัพที่เคยร่วมกันต่อต้านราชวงศ์สุย แบ่งเป็นกลุ่มอำนาจขนาดใหญ่ได้สิบสองกลุ่ม เหตุการณ์เช่นนี้เป็นปกติในประวัติศาสตร์จีน ที่เมื่ออำนาจกลางล่มสลาย กลุ่มอำนาจย่อยก็จะทำสงครามแย่งชิงอำนาจกันเอง หลี่ซื่อหมินเป็นหนึ่งในผู้ที่เข้าร่วมการชิงอำนาจนี้ ช่วงชีวิตนี้ของพระองค์ได้พบกับคนที่ชาวจีนกล่าวขานกันว่ามีความดีไม่ด้อยไปกว่าหลี่ซื่อหมิน คนผู้นี้คือหลี่มี (ค.ศ. 582-619) ผู้นำกลุ่มกบฏหวากัง โดยในขณะที่ปราชาญ์และขุนพลทั้งหลายต่างยกย่องหลี่ซื่อหมิน หลี่มีกลับไม่เคยชื่นชมในตัวหลี่ซื่อหมินเลย ตรงกันข้ามกลับมักถ่วงเกินและตั้งตนเป็นศัตรูกับพระองค์ เช่น การจับพระองค์ไปเป็นนักโทษ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างหลี่ซื่อหมินและหลี่มีเป็นไปในทางลบ แต่ท้ายที่สุดหลี่มีก็ต้องจบชีวิตตัวเองด้วยความยึดมั่นในศักดิ์ศรี ไม่ยอมจำนนต่อกองทัพถัง คนในยุคต่อมาเคยกล่าวเกี่ยวกับเขาไว้ว่า หากเขาไม่ตาย แผ่นดินคงเป็นของเขา หลี่มีเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อหลี่ซื่อหมินอย่างเห็นได้ชัด เพราะเป็นคนที่ทำให้พระองค์ซึ่งได้รับการยกย่องว่าน้ำพระทัยกว้างขวาง โกรธแค้นจนมุ่งมั่นจะเอาชีวิตให้ได้ (王彦博 2021: 125-126)

ช่วงที่ราชวงศ์ถังเพิ่งสถาปนาได้ไม่นาน ยังคงมีกลุ่มผู้นำกบฏครอบครองพื้นที่แต่ละส่วนทั่วแผ่นดิน แต่ละกลุ่มมีพื้นที่ปกครองของตนเอง การเมืองการปกครองในขณะนั้นจึงมีลักษณะเป็นแว่นขนาดเล็กกระจายอยู่ทั่ว ต่างปกครองพื้นที่ด้วยกษัตริย์และกฎเกณฑ์ของกลุ่มตนเอง ฉินอ๋องหลี่ซื่อหมินได้ช่วยพระเจ้าถังเกาจู่รวบรวมแผ่นดินจนเป็นปึกแผ่น ในรัชศกอยู่เต๋อที่หนึ่ง ตรงกับ ค.ศ. 618 พระองค์ยกทัพทำสงครามกับเซวียเหรินก่าว (ไม่ปรากฏปีเกิด-ค.ศ. 619) ซึ่งตั้งตนเป็นฮ่องเต้ ก่อตั้งราชวงศ์ฉิน สงครามครั้งนี้หลี่ซื่อหมินแพ้ในการทำสงครามครั้งแรก แต่ในการยกทัพโจมตีครั้งที่สอง สามารถมีชัยชนะเหนือทัพของเซวียเหรินก่าว ในปีถัดมา ตรงกับ ค.ศ. 619 รัชศกอยู่เต๋อที่สอง ได้ยกทัพทำสงครามกับหลิวอู๋โจว (ไม่ปรากฏปีเกิด-ค.ศ. 622) แห่งแคว้นต้าเยี่ยนเหนือ ที่ร่วมมือกับทุเจวีย ตั้งตนเป็นตั้งหยางชาน สงครามครั้งนี้ร้ายแรงจนถึงเกาจู่คิดจะสละเมือง แต่หลี่ซื่อหมินทัดทานเอาไว้ พระองค์ยกทัพข้ามแม่น้ำฮวงโห ต่อสู้กับซ่งจินกัง (ไม่ปรากฏปีเกิด-ค.ศ. 620) แม่ทัพใหญ่ของหลิวอู๋โจว ยื้อทัพเป็นเวลากว่าสองปีถึงสามารถปราบหลิวอู๋โจวได้ การทำสงครามครั้งนี้ พระเจ้าถังเกาจู่ได้ให้สัญญาแก่หลี่ซื่อหมินว่า ถ้าชนะจะมอบตำแหน่งรัชทายาทให้ แต่เมื่อหลี่ซื่อหมินชนะสงคราม พระเจ้าถังเกาจู่ก็ไม่ได้ทำตามที่สัญญา ยังคงให้หลี่เจี้ยนเฉิงดำรงตำแหน่งรัชทายาท จะเห็นได้ว่าพระเจ้าถังเกาจู่เข้าข้างหลี่เจี้ยนเฉิง ถึงขั้นยอมเสียสัจจะที่ให้แก่หลี่ซื่อหมินเพื่อสนับสนุนหลี่เจี้ยนเฉิงให้อยู่ในตำแหน่งรัชทายาทต่อไป ทำให้เกิดรอยร้าวระหว่างพี่น้องมากกว่าเดิม ซึ่งปมปัญหานี้เป็นสิ่งที่พระเจ้าถังเกาจู่ทรงสร้างขึ้นเอง (深宫秘闻 2016: 68-71)

หากกล่าวถึงศัตรูที่ราชวงศ์ถังต้องการปราบปรามมากที่สุดในช่วงรวมแผ่นดิน ก็คือกองทัพของหวังซื่อซง (ไม่ปรากฏปีเกิด-ค.ศ. 621) แม่ทัพของราชวงศ์สุย ใน ค.ศ. 620 รัชศกอยู่เต๋อที่สี่ พระเจ้าถังเกาจู่มีบัญชาให้ หลี่ซื่อหมินยกทัพปราบปรามหวังซื่อซง ซึ่งยึดครองพื้นที่กว้างใหญ่ทางเหอหนาน แต่งตั้งตนเองเป็นฮ่องเต้สถาปนาราชวงศ์เจิ้ง กองทัพของหวังซื่อซงมีอำนาจมั่นคงเคียงคู่กับราชวงศ์ถังตั้งแต่รัชศกอยู่เต๋อที่หนึ่ง การเมืองการทหารเทียบเคียงราชวงศ์ถัง เป็นหนึ่งในกลุ่มแย่งชิงอำนาจที่แข็งแกร่งที่สุดในสมัยสงครามล้มล้างราชวงศ์สุย ด้วยเหตุนี้กองทัพของหวังซื่อซงจึงเป็นสิ่งที่พระเจ้าถังเกาจู่ทุ่มเทแรงกายและแรงใจหาวิธีปราบปรามตลอดเวลา ในสงครามครั้งนี้หลี่ซื่อหมินยกทัพเข้าล้อมหยาจ ปัดเส้นทางขนส่งเสบียงของกองทัพหวังซื่อซง ทำให้ล้อมหยาจอ่อนแอจากการขาดแคลนเสบียงจนสามารถยึดล้อมหยาจ และปลักกองกำลังของหวังซื่อซงให้ถอยร่นไปได้ในที่สุด หวังซื่อซงขอความช่วยเหลือจากเหอเป่ย์ ที่มีโด้วเจี้ยนเต๋อ (ค.ศ. 573-621) เป็นผู้นำทัพ ตั้งกองทัพคนละฝั่งแม่น้ำ หลี่ซื่อหมินใช้วิธี “หลอกให้โจมตี” เขาชนะโด้วเจี้ยนเต๋อได้ในที่สุด วิธีการนี้คือการส่งทัพย่อยเข้าไปหลอกล่อให้ฝ่ายตรงข้ามโจมตี โดยพระองค์ส่งให้ทหารนำม้าไปกินหญ้าฝั่งที่โด้วเจี้ยนเต๋อตั้งทัพเมื่อโด้วเจี้ยนเต๋อโจมตีกองทัพย่อยจนอ่อนกำลังก็ยกทัพหลักเข้าโจมตี ฝั่งหวังซื่อซงเมื่อเห็นโด้วเจี้ยนเต๋อแพ้ก็ยอมแพ้เช่นกัน แต่ในจำนวนนั้นมีขุนพลคนหนึ่งนามหลิวเฮยเต่า (ไม่ปรากฏปีเกิด-ค.ศ. 623) ไม่ยอมจำนนตามหวังซื่อซง นำกำลังคนที่เหลือทำสงครามกับต้าถังต่อไป จุดที่หลิวเฮยเต่าแตกต่างจากคนอื่นก็คือ เขาไม่ได้ประกาศทำสงครามกับต้าถัง แต่ประกาศเป็นศัตรูกับพระเจ้าถังเกาจู่โดยตรง ตั้งตนเองขึ้นเป็นฮั่นตงอ๋อง สงครามระหว่างหลี่ซื่อหมินกับหลิวเฮยเต่าเป็นสงครามครั้งสุดท้ายก่อนจะรวมแผ่นดินได้สำเร็จ หลี่ซื่อหมินยังคงทำหน้าที่แม่ทัพของต้าถังในสงครามครั้งนี้ แต่พระองค์ที่ทำงานได้ดีมาตลอดพ่ายแพ้แก่กองทัพของหลิวเฮยเต่าในท้ายที่สุด ทำให้พระเชษฐาโด้วเจี้ยนเฉิงได้รับคำสั่งให้ไปปราบปรามแทน หลี่เจี้ยนเฉิงชนะ

หลิวเฮยเท่าได้จากคำแนะนำของเว่ยเจิง ที่ให้ผูกมิตรกับชาวบ้านเพื่อลดทอนกำลังฝั่งตรงข้าม นับเป็นผลงานที่โดดเด่นในผลงานจำนวนน้อยของหลี่เจี้ยนเฉิง ราชวงศ์ถังรวบรวมแผ่นดินสำเร็จหลังการสถาปนา 6 ปี

กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลี่ซื่อหมินกับหลี่เจี้ยนเฉิง กล่าวได้ว่าทั้งสองพยายามแย่งชิงกันมาตลอด แม้ในด้านผลงานและความสามารถ หลี่เจี้ยนเฉิงไม่สามารถเทียบหลี่ซื่อหมินที่เป็นน้องชายของตนเองได้เลย จุดนี้ได้กลายเป็นปมในใจของหลี่เจี้ยนเฉิง ส่วนฝั่งหลี่ซื่อหมิน แม้มีความสามารถเหนือกว่าพี่ชาย แต่ในฐานะบุตรชายคนรอง การที่หลี่เจี้ยนเฉิงเป็นรัชทายาทนั้นเป็นเรื่องที่ชอบธรรมตามประเพณี พระองค์จึงรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม ในช่วงที่บ้านเมืองยังไม่มั่นคง พระองค์ที่ท่าสงครามสร้างผลงานได้รับความสำคัญจากพระเจ้าถังเกาจู่มาก แต่เมื่อบ้านเมืองสงบสุข ชีวิตของพระองค์กลับไม่ได้ราบรื่นนัก เนื่องจากพระเจ้าถังเกาจู่ยังคงเลือกสนับสนุนหลี่เจี้ยนเฉิง ทั้งคำสัญญาที่เคยกล่าวว่าจะให้ตำแหน่งรัชทายาทก็ไม่ได้ถูกดำเนินการสำหรับหลี่ซื่อหมินที่ตระหนักในความสามารถอันโดดเด่นและคุณูปการที่มีต่อการสถาปนาราชวงศ์ถังของพระองค์ ทำให้พระองค์รู้สึกว่าการที่ตำแหน่งรัชทายาทสำหรับพระองค์แล้วเป็นเรื่องที่ชอบธรรม การสนับสนุนหลี่เจี้ยนเฉิงอย่างชัดเจนของพระเจ้าถังเกาจู่ นำมาซึ่งคำถามที่ว่า แท้จริงแล้วพระเจ้าถังเกาจู่ส่งเสริมพระโอรสองค์ใดมากกว่ากัน ประเด็นนี้ได้รับการศึกษาและวิเคราะห์เป็นจำนวนมาก นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มองว่า ในด้านความรักและให้ความสำคัญ พระเจ้าถังเกาจู่มีใจโน้มเอียงไปทางหลี่ซื่อหมินมากกว่า ซึ่งวิเคราะห์จากเหตุการณ์เมื่อพระองค์ไปประจำเมืองไท่หยวน ตอนนั้นทรงพาหลี่ซื่อหมินที่มีอายุ 19 ปีไปด้วย แต่ให้หลี่เจี้ยนเฉิงที่อายุ 29 ปีแล้วอยู่ที่เหอตง หลี่เจี้ยนเฉิงอยู่ในวัยที่เหมาะสมแก่การสร้างผลงาน แต่กลับให้โอกาสการสร้างผลงานแก่หลี่ซื่อหมิน เห็นได้ว่าหลี่เจี้ยนเฉิงให้ความสำคัญกับหลี่ซื่อหมินมาก เกิดเป็นคำถามตามมาว่า ในเมื่อรักหลี่ซื่อหมินมากกว่า แต่เหตุใดจึงสนับสนุนหลี่เจี้ยนเฉิงให้ดำรงตำแหน่งรัชทายาทต่อไป นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า เป็นเพราะการสืบทอดตำแหน่งเป็นสิทธิอันชอบธรรมของบุตรชายคนโต หลี่เจี้ยนเฉิงแม้ไม่ได้มีความสามารถที่โดดเด่น แต่ก็ไม่ได้มีความผิดที่ทำให้ควรถูกปลดออกจากตำแหน่งรัชทายาท เพื่อสนับสนุนหลี่เจี้ยนเฉิง พระเจ้าถังเกาจู่จึงพยายามให้โอกาสในการสร้างผลงานแก่เขาในช่วงหลัง เช่นสงครามระหว่างต้าถังกับหลิวเฮยเท่า ที่หลี่เจี้ยนเฉิงได้สร้างคุณูปการแก่ต้าถัง โดยการมีชัยชนะเหนือกองทัพของหลิวเฮยเท่า (马中智 1987: 46-50)

เมื่อบ้านเมืองเป็นปึกแผ่น สงครามแย่งชิงอำนาจระหว่างพี่น้องก็รุนแรงขึ้น หลี่ซื่อหมินแม้จะมีความดีความชอบในการสถาปนาและสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ราชวงศ์ถัง แต่หลังยุคสงครามรวมแผ่นดิน ชีวิตของพระองค์กลับไม่ราบรื่น ปัญหาที่พระองค์ประสบคือการลอบทำร้ายหลายครั้ง และความไม่พอใจต่อสถานะของตนเอง ความสามารถที่โดดเด่นกว่าพี่ชาย แต่พระองค์ยังคงดำรงตำแหน่งฉินอ๋อง ฝ่ายหลี่เจี้ยนเฉิงที่เป็นองค์รัชทายาทแต่ความสามารถด้อยกว่าน้องชาย ก็ทำให้พระองค์ไม่พอใจในตัวหลี่ซื่อหมินเช่นกัน หลี่ซื่อหมินมีฐานกำลังจำนวนมาก อันสืบเนื่องมาจากการที่พระองค์คลุกคลีกับกองทัพ ทำให้ขุนพลที่มีความสามารถส่วนใหญ่อยู่ฝั่งเดียวกับพระองค์ ช่วงชีวิตนี้ของพระองค์เกิดความพลิกผันบ่อยครั้ง มีทั้งได้รับคำชื่นชมและการว่ากล่าวอย่างรุนแรงจากพระเจ้าถังเกาจู่ ดังปรากฏในหนังสือบันทึกประวัติศาสตร์ตอนหนึ่งว่า ครั้งหนึ่งหลี่ซื่อหมินเคยขี่ม้าพยศที่เกือบทำให้พระองค์ได้รับอันตรายถึงชีวิต ซึ่งเป็นแผนลอบทำร้ายของหลี่เจี้ยนเฉิงและหลี่หยวนจี้ แต่พระองค์ทรงพ้นอันตรายมาได้ และกล่าวกับนายทหารข้างกายว่า “ดวงชะตาของพระองค์รุ่งโรจน์ จะมี

อันตรายได้อย่างไร” แต่เมื่อคำกล่าวของพระองค์ทราบไปถึงหลี่เจี้ยนเฉิง ก็ถูกเปลี่ยนเป็น “มีชะตาเป็นฮ่องเต้ จะมีอันตรายได้อย่างไร” แล้วนำความดังกล่าวทูลต่อพระเจ้าถังเกาจู่ เมื่อทรงทราบก็ตำหนิหลี่ซือหมินอย่างรุนแรง หลี่ซือหมินในสายพระเนตรของพระเจ้าถังเกาจู่ ณ ขณะนั้นเป็นคนทะเยอทะยาน กระหายอำนาจและหยิ่งทะนง เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นการสร้างปมในใจให้กับหลี่ซือหมิน เพราะพระองค์เป็นโอรสที่ได้รับความโปรดปรานจากพระเจ้าถังเกาจู่เสมอมา ความขัดแย้งระหว่างพี่น้องเป็นที่รับรู้ของทุกฝ่าย ไม่เพียงแต่ในราชสำนัก แม้แต่ชาวบ้านทั่วไปยังมีทั้งฝ่ายที่สนับสนุนหลี่ซือหมิน และฝ่ายที่สนับสนุนหลี่เจี้ยนเฉิง (王炎平 1994: 82-90)

แม้หลี่ซือหมินจะมีฐานอำนาจที่มั่นคงและผู้สนับสนุนจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นคนในกองทัพ ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับราชสำนักโดยตรง จุดนี้เป็นข้อเสียเปรียบหนึ่งของพระองค์ เพราะผู้ที่สนับสนุนหลี่เจี้ยนเฉิงส่วนมากเป็นขุนนางในราชสำนัก และนางสนมกำนัลของพระเจ้าถังเกาจู่ คำสรรเสริญหลี่เจี้ยนเฉิงจึงถึงพระเนตรพระกรรณของพระเจ้าถังเกาจู่ตลอดเวลา และคำใส่ร้ายและยุยงให้พระเจ้าถังเกาจู่มีใจออกห่างหลี่ซือหมินก็มีไม่ขาดสายเช่นกัน คำยุยงที่ร้ายแรงที่สุดคือการให้สังหารหลี่ซือหมิน เพราะอาจคิดเป็นกบฏและเป็นภัยต่อราชบัลลังก์ เมื่อลองพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้หลี่ซือหมินไม่เป็นที่นิยมในราชสำนัก แม้จะมีความสามารถโดดเด่นก็ตาม สาเหตุคือการที่พระองค์เป็นคนซื่อตรงเกินไป ผลประโยชน์ทุกประการล้วนมอบแต่ราชสำนัก เช่น สิ่งมีค่าที่พระองค์ได้มาจากการทำสงครามล้วนลงบันทึกลงเข้าท้องพระคลังโดยตรง ไม่เคยมอบแก่สนมกำนัลคนใด และพระองค์ยึดมั่นในการมอบตำแหน่งให้กับคนมีความสามารถเท่านั้น ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่เหล่านางสนมกำนัลที่มุ่งหวังทรัพย์สินและต้องการฝากฝังญาติของตนเองให้มีตำแหน่งในราชสำนัก ต่างกับหลี่เจี้ยนเฉิงที่ใจกว้างกับการมอบของกำนัลและเป็นธุระให้กับคนอื่น จากเหตุการณ์ลอบทำร้ายและถูกใส่ร้ายนับครั้งไม่ถ้วน ชี้ให้เห็นว่าหลี่ซือหมินเป็นฝ่ายถูกกระทำมาตลอด แต่ต้องพิจารณาว่าเอกสารส่วนมากเขียนขึ้นหลังจากที่พระองค์เป็นจักรพรรดิถึงไท่จงแล้ว ดังคำกล่าวของผู้ชนะเป็นผู้เขียนประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ทำได้เพียงศึกษาและพยายามหาความสมเหตุสมผลให้ได้มากที่สุด ข้อมูลทางประวัติศาสตร์บันทึกไว้ชัดเจนว่า หลี่ซือหมินและหลี่เจี้ยนเฉิงล้วนมีการสะสมกำลังทั้งคู่ ไม่ได้เป็นเพียงการโจมตีของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพียงแต่ใครจะเป็นผู้เริ่มดำเนินการก่อนเท่านั้น (孟宪实 2016: 94-97)

จุดแตกหักระหว่างหลี่ซือหมินกับหลี่เจี้ยนเฉิงคือการลอบสังหารโดยสุราพิฆในงานเลี้ยงของตำหนักบูรพา บันทึกประวัติศาสตร์กล่าวว่า หลี่ซือหมินดื่มสุราไปเพียงครึ่งจอกก็เกิดอาการปวดท้องจากพิษในสุรา เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้พระองค์ล้มป่วยหนัก และกลายเป็นจุดแตกหักระหว่างพี่น้องที่ไม่สามารถสมานคืนได้อีก พระเจ้าถังเกาจู่เห็นว่าพระโอรสทั้งสองไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างแน่นอน จึงทรงมีพระดำริจะให้หลี่ซือหมินไปครองเมืองลั่วหยาง ถือเป็นการแบ่งแผ่นดินออกเป็นสองส่วน ปกครองแบบคู่ขนาน หากหลี่ซือหมินรับราชโองการ พระองค์จะกลายเป็นจักรพรรดิที่ปกครองร่วมสมัยกับพระเจ้าถังเกาจู่ หลี่เจี้ยนเฉิงนอกจากความริษยาก็ยังมีความกลัว หากหลี่ซือหมินครองลั่วหยาง การจะยกทัพมาชิงบัลลังก์ที่ฉางอันก็นับเป็นเรื่องง่าย จึงทูลเรื่องนี้แก่พระเจ้าถังเกาจู่ คำสั่งแต่งตั้งจึงถูกยุติไป หลี่ซือหมินเมื่อถูกลอบวางยาพิษครั้งนี้ ก็เปลี่ยนจากการสะสมกำลังเพื่อตั้งรับ มาเป็นการลุกขึ้นก่อการกบฏ จนเกิดเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนในประวัติศาสตร์ และเป็นจุดต่างพร้อยเพียงหนึ่งเดียวในชีวิตของพระองค์ นั่นคือการรัฐประหาร ณ ประตูลี้เจี้ยนเฉิง รุ่งสว่างของ

วันที่ 4 เดือน 6 รัชศกอยู่ต่อที่เก้า ณ ประตูเสวียนอู่ของพระราชวัง หลี่ซือหมินสังหารหลี่เจี้ยนเฉิง และหลี่หยวนจี้ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน เหตุการณ์นี้เป็นความบกพร่องหนึ่งเดียวในชีวิตที่ได้รับการยกย่องอย่างสูงสุดของพระองค์ แต่หากลองศึกษาประวัติศาสตร์ทั้งของจีนและของชาติอื่นบนโลก จะพบว่าการที่พี่น้อง พ่อลูกสังหารกันเองเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมากมาย เช่น พระเจ้าสุยหยางตี้ที่สังหารไท่จื่อหยางหย่ง (ค.ศ 562-568) พระเชษฐาของตนเอง และพี่น้องสายเลือดเดียวกันเพื่อก้าวขึ้นสู่อำนาจ อีกมุมมองหนึ่ง หากหลี่ซือหมินไม่สังหารหลี่เจี้ยนเฉิง คนที่ถูกสังหารคงเป็นพระองค์เอง ตามบันทึกสุยถังกล่าวว่า หลี่เจี้ยนเฉิงเตรียมการยึดอำนาจทางการเมืองและสังหารหลี่ซือหมินในวันเดียวกับที่เกิดรัฐประหาร ณ ประตูเสวียนอู่ การลอบสังหารของหลี่ซือหมิน ถือเป็นการชิงลงมือก่อนเท่านั้น (张鸣 1994: 48)

สามวันหลังรัฐประหาร ณ ประตูเสวียนอู่ หลี่ซือหมินดำรงตำแหน่งรัชทายาท สองเดือนหลังจากนั้นพระเจ้าถังเกาจู่สละราชสมบัติ หลี่ซือหมินขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิถังไท่จง จักรพรรดิลำดับที่สองของต้าถัง เปลี่ยนรัชศกจากอยู่ต่อเป็นจินกวน ก้าวขึ้นสู่จุดสูงสุดของอำนาจ นับว่าพระองค์ใช้เวลาสิบกว่าปีเพื่อรวบรวมอำนาจ ฝึกฝนตนเอง และฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อราชบัลลังก์แห่งต้าถัง แม้วิถีแห่งอำนาจของพระองค์ในช่วงท้ายจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องในด้านคุณธรรม โดยเฉพาะหลักความกตัญญูและคุณธรรมระหว่างพี่น้องตามคำสอนขงจื้อ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่พระองค์ได้สร้างไว้แก่แผ่นดินจีน ชาวจีนยุคหลังยังคงยกย่องให้พระองค์เป็นจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ และราชวงศ์ถังภายใต้การปกครองของพระองค์ได้กลายเป็นความภาคภูมิใจของชาวจีน จนเกิดคำเรียกตนเองว่า “ถังเหริน (唐人)” เส้นทางก้าวขึ้นสู่อำนาจของพระองค์ถูกนำไปเขียนหนังสือ ละครทีวี แต่งเติมเป็นเนื้อหาในงานประพันธ์ เมื่อทรงเป็นจักรพรรดิถังไท่จง พระองค์ได้ปูพื้นฐานสังคมจีนในด้านการเมืองการปกครอง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งได้กลายเป็นมรดกสืบทอดแก่คนยุคหลัง

ผลงานสำคัญของจักรพรรดิถังไท่จง

แม้ถังไท่จงจะไม่ได้เป็นปฐมจักรพรรดิของราชวงศ์ถัง แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าราชวงศ์ถังสถาปนาขึ้นมาได้ด้วยผลงานของพระองค์เป็นส่วนใหญ่ และแม้การขึ้นครองราชย์ของพระองค์จะเป็นการเข่นฆ่าพี่น้องร่วมสายโลหิต ซึ่งเป็นการผิดต่อหลักจริยธรรมขงจื้อเรื่องความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวอย่างร้ายแรง แต่ความพยายามและความเสียสละของพระองค์ก็ได้สร้างความรุ่งเรืองและความมั่งคั่งสู่อาณาจักร ผลงานตลอดการครองราชย์ 22 ปีของพระองค์ได้กลายเป็นรากฐานและจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์อันรุ่งเรือง 300 ปีของต้าถัง และของแผ่นดินจีน ผลงานโดดเด่นที่ทำให้ผู้คนยกย่องให้พระองค์เป็นมหาจักรพรรดิถังไท่จง ได้แก่ การปฏิรูปกฎหมาย การปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปที่ดินและการเกษตร การปฏิรูประบบการปกครองและระบบราชการ การปราบปรามชนเผ่ารุกรานและสร้างความสงบสุขแก่ดินแดนทางเหนือ ความสำเร็จด้านการทูตและเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ และการส่งเสริมความหลากหลายทางศาสนา ยกย่องขงจื้อให้เป็นศาสนาสูงสุด ผลงานทั้งหมดของถังไท่จงล้วนมีอิทธิพลทั้งต่อแผ่นดินจีนและประเทศที่มีปฏิสัมพันธ์กับจีนทั้งสิ้น

ปฏิรูปกฎหมาย

เมื่อถึงไท่จงครองราชย์ สิ่งแรกที่พระองค์มีรับสั่งให้ดำเนินการคือการชำระกฎหมาย โดยให้แก้ไขกฎหมายที่ล้าหลังและไม่เป็นธรรม รวมถึงการตรากฎหมายใหม่ให้สอดคล้องกับยุคสมัยและบริบททางสังคม กฎหมายฉบับเก่าที่ตกทอดมาจากราชวงศ์สุยส่วนมากเป็นกฎหมายที่ขาดความยืดหยุ่น มีโทษรุนแรง และตัวบทกฎหมายถูกบัญญัติคู่กับบทลงโทษอย่างตายตัว เช่น หากถูกตั้งข้อสงสัยว่ามีความผิดกฏต้องถูกประหารชีวิตอย่างไม่มีข้อยกเว้น หากลักขโมยจะถูกตัดมือตัดเท้า เป็นต้น ถึงไท่จงมองว่าการลงโทษในลักษณะดังกล่าวล้าหลังและขาดความสมเหตุสมผลเกินไป การตรากฎหมายและบทลงโทษในสมัยพระองค์จึงมีลักษณะ “บทลงโทษประณีตตามคำให้การที่ผ่านการตรวจสอบ” นั้นแสดงว่าการชำระกฎหมายใหม่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสแก้ต่างให้กับตนเอง ในมุมมองทางวิชาการถือว่า การชำระกฎหมายในสมัยของจักรพรรดิถังไท่จงเป็น “การปฏิรูปกฎหมายแบบก้าวกระโดด” เพราะรูปแบบกฎหมายมีความเป็นสากลและคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น

สมัยจักรพรรดิถังไท่จงเป็นสมัยที่มีการตรากฎหมายออกมามากที่สุด กฎหมายทุกข้อถูกบังคับใช้จริงทั้งหมด จุดเด่นที่สุดในการชำระกฎหมายในสมัยถังไท่จงคือ “การหลีกเลี่ยงและขจัดโทษประหาร” ถึงไท่จงเลือกหลัก “ปกครองด้วยคุณธรรม (以德治国)” ปกครองบ้านเมือง สิ่งที่พระองค์มุ่งมั่นสร้างคือภาพลักษณ์ของกษัตริย์ผู้เปี่ยมด้วยเมตตาเหมือนบิดาปกครองบุตร โทษประหารจึงเป็นสิ่งที่ขัดต่อภาพลักษณ์ของพระองค์ จึงทรงรับสั่งให้แก้ไขอัตราโทษหลายอย่างที่มีกำหนดสูงสุดถึงขั้นประหารลงมาเหลือแค่การให้บำเพ็ญประโยชน์หรือเนรเทศไปยังดินแดนที่ห่างไกล (เล่า ซวน หัว 2010: 53) แต่ถึงอย่างไรก็ยังคงมีผู้กระทำความผิดที่เข้าข่ายโทษประหารอยู่บ้าง พระองค์สั่งให้ตราบัญญัติลงในข้อกฎหมายด้วยว่า “หากผู้ใดต้องโทษประหาร จะต้องยื่นฎีกาถึงพระองค์ห้าครั้งเพื่อพิจารณาให้รอบคอบ เมื่อพิจารณาเห็นความผิดชัดเจนแล้วถึงจะประหารได้” ในพงศาวดารสุยถึงระบุไว้ว่า ตั้งแต่รัชศกเจินกวนที่หนึ่งถึงรัชศกเจินกวนที่สี่ มีนักโทษประหารเพียง 29 คนเท่านั้น ถือว่าเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับสถิติที่ผ่านมา เช่น ในสมัยราชวงศ์สุยของสุยหยางตี้ แคนักโทษประหารข้อหากบฏก็มีมากกว่ากึ่งหนึ่งของขุนนางราชสำนัก (吴兢 1991: 216)

นับตั้งแต่รัชศกเจินกวนที่หนึ่งถึงรัชศกเจินกวนที่สิบเอ็ด ซึ่งเป็นเวลากว่าสิบปี ภายใต้ความทุ่มเทของฝางเสวียนหลิง กฎหมายฉบับใหม่ที่ผ่านการแก้ไขตามพระประสงค์ของถังไท่จงก็เสร็จสมบูรณ์ กฎหมายฉบับใหม่มี 22 เล่ม 33 บท 1546 มาตรา ซึ่งเป็นการตรากฎหมายที่มีจำนวนมากที่สุดและเป็นธรรมที่สุดเท่าที่เคยบันทึกมาในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ของจีน รูปแบบการชำระกฎหมายของถังไท่จงได้กลายเป็นกรณีศึกษาให้กับหลายประเทศในเวลาต่อมา โดยเฉพาะญี่ปุ่นภายใต้การปกครองของโชกุนโทกูงาวะ อิเอياسึ ที่ให้ความสำคัญกับระบบกฎหมายของจักรพรรดิถังไท่จงมาก และนำไปใช้เป็นต้นแบบในการปกครองญี่ปุ่น นักวิชาการมองว่า รัฐศาสตร์เจินกวนและระบบกฎหมายดังกล่าวทำให้ตระกูลโทกูงาวะสามารถปกครองญี่ปุ่นให้เป็นปึกแผ่นได้ยาวนานถึง 265 ปี (ก่อศักดิ์ ไชยรัศมีศักดิ์ 2006: 124)

ปฏิรูปการศึกษา

เมื่อถึงไท่จงขึ้นครองราชย์ได้ไม่นาน พระองค์ได้สถาปนา “สำนักราชบัณฑิต” ทางฝั่งซ้ายของพระราชวัง จากนั้นทรงคัดเลือกบัณฑิตผู้แตกฉานในด้านอักษรศาสตร์ทั่วแผ่นดินเข้ามาทำงานในสำนักราชบัณฑิต พระราชทานเบี้ยหวัดเท่าขุนนางชั้นห้า เมื่อตั้งสำนักราชบัณฑิต ทรงมีรับสั่งให้ลูกหลานขุนนางชั้นสามขึ้นไปจนถึงพระบรมวงศานุวงศ์เข้าศึกษาที่สำนักราชบัณฑิต สิ่งที่ถึงไท่จงเน้นย้ำคือ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด ฝ่ายขุนหรือฝ่ายบู๊ จะต้องมีความรู้ด้านอักษรศาสตร์ ต้องอ่านออกเขียนได้ สามารถอ่านและท่องบทกวี เมื่อกล่าวถึงในรูปแบบการศึกษา การที่คนผู้หนึ่งจะแตกฉานทั้งในด้านศิลปะวิทยาการต่อสู้และด้านอักษรศาสตร์ เป็นสิ่งที่หาได้ยากมากในสมัยโบราณ นอกจากนี้ความรุ่งเรืองและตกต่ำของศาสตร์สองแขนงเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกันตลอดมา ดังคำกล่าวที่ว่า “บู๊รุ่งเรืองบู๊ตกต่ำ บู๊ตกต่ำบู๊รุ่งเรือง” หมายถึง สมัยที่บ้านเมืองเกิดสงคราม ศิลปะการต่อสู้จะได้รับการเชิดชู ส่วนความรู้ด้านอักษรศาสตร์จะถูกด้อยค่า หากบ้านเมืองสงบสุข ความรู้ด้านอักษรศาสตร์จะรุ่งเรือง ส่วนศิลปะการต่อสู้จะถูกกละเลย แต่ถึงไท่จงทรงสร้าง “มาตรฐานการศึกษาใหม่” โดยให้ศาสตร์ทั้งสองแขนงรุ่งเรืองเคียงคู่กัน พระองค์มองว่า “คนที่ไม่รู้หนังสือก็เหมือนคนตาบอด” ในขณะเดียวกัน พระดำริดังกล่าวยังถือเป็นการ “ยกสถานะฝ่ายบู๊” เพราะตั้งแต่สมัยจักรพรรดิสุยหยางตี้ บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะสงครามยาวนานกว่า 18 ปี สิ่งที่ได้รับควมสำคัญจึงเป็นศิลปะการต่อสู้ เมื่อถึงไท่จงยกสถานะความรู้ด้านอักษรศาสตร์ขึ้นมาเทียบเท่ากับศิลปะการต่อสู้ ต่ำถึงจึงเกิดบัณฑิตและบทกวีขึ้นมากมายในเวลาต่อมา จนเกิดเป็นยุครุ่งเรืองของกวีนิพนธ์

ถึงไท่จงให้ความสำคัญกับการศึกษามาก สมัยของพระองค์เป็นช่วงที่เกิดการศึกษาศาสตร์หลากหลายแขนง และยกย่องคนที่มีความรู้ทุกสาขาวิชา มีบันทึกว่า หากบัณฑิตคนใดแตกฉานในคัมภีร์เล่มใดเล่มหนึ่งแม้เพียงเล่มเดียว จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นขุนนางทันที ทำให้ต่ำถึงเต็มไปด้วยบัณฑิตทรงความรู้เข้ามาทำงานในสำนักศึกษาหลวง สำนักศึกษากลายเป็นแหล่งรวบรวมศาสตร์ทุกแขนง ฉางอันกลายเป็นศูนย์กลางการศึกษา ในจารึกประวัติศาสตร์บันทึกไว้ว่า ไม่เพียงเหล่าบัณฑิตจากทั่วแผ่นดินจีน แต่ประมุขจากแคว้นอื่น เช่น ญู่ฟาน เกาซาง เกาลี ซินหลัว ล้วนส่งลูกหลานเข้ามาศึกษาที่นครฉางอัน กล่าวกันว่า มีนักเรียนและอาจารย์กว่าหมื่นคนในสำนักศึกษาหลวง วิชาการที่สอนล้วนได้รับการรวบรวมและชำระขึ้นใหม่ โดยในรัชศกเจินกวนที่สี่ ทรงรับสั่งให้ตรวจทาน “สี่ตำราห้าคัมภีร์ (四书五经)” พร้อมรวบรวมส่วนที่สูญหายเพื่อเป็นตำราการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อมาทรงมีรับสั่งให้หาบัณฑิตรวมทั้งสิ้น 21 คน รจนา ทำอรรถธิบายคัมภีร์ และแต่งตำราเรียนเพื่อใช้ประกอบการเรียนของเหล่าบัณฑิต (อิฉิม สวัสดิญาณ 2012: 303-305)

ถึงไท่จงบัญญัติมาตรฐานการศึกษาขึ้นใหม่ โดยในการสอบเคอจิว บัณฑิตจะต้องสอบความรู้ตามหลักคำสอนของขงจื้อ และการสอบหน้าพระที่นั่ง พระองค์จะเป็นคนทดสอบเอง นอกจากการยกสถานะการศึกษาให้มีความสำคัญแล้ว อีกประการหนึ่งที่เป็นจุดเปลี่ยนในประวัติศาสตร์ด้านการศึกษาของจีนคือ การให้การศึกษแก่ประชาชนทั่วไปอย่างทั่วถึง และสามารถสอบเป็นขุนนางได้ ต้องเข้าใจบริบทของสังคมศักดินาประการหนึ่ง ว่าการสืบทอดอำนาจจะเป็นลักษณะสืบทอดทางสายเลือด และเอื้อประโยชน์ต่อเครือญาติ ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ในอดีตส่วนมากล้วนมีความเกี่ยวข้องกับครอบครัวของจักรพรรดิทางใดทางหนึ่ง หรือเป็นผู้ที่สืบทอด

ทอดบรรดาศักดิ์มาตั้งแต่ต้นราชวงศ์ ระบบขุนนางราชสำนักจึงมีลักษณะ “ขุนนางระดับสูงไม่มีคนจากตระกูลต่ำต้อย ขุนนางระดับล่างไม่มีชนชั้นสูง” แต่ในสมัยของถังไท่จง พระองค์มีบัญญัติว่า “ไม่ว่าจะคนชนชั้นใด ขอเพียงมีความสามารถ ล้วนสามารถเข้าสอบและเป็นขุนนางได้” ถังไท่จงวางรากฐานการศึกษาทั้งระเบียบ การศึกษา ระบบการสอบ กระจายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป ทำให้ในสมัยของพระองค์ ต่ำถังกลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาของโลกตะวันออก และกลายเป็นพื้นฐานคุณธรรมของคนจีนในเรื่องการให้ความสำคัญกับการศึกษา ที่กล่าวว่า “ขยันหมั่นเพียรเป็นศีลชั้นสูง สันติสูงส่งล้ำค่าเริ่มจากการเรียน (勤为本、德为先、和为贵、学在前)” (刘瑞清 2005: 1-46)

ปฏิรูปที่ดินและการเกษตร

แม้ถังไท่จงจะให้ความสำคัญกับการศึกษามาก แต่พระองค์ก็ตระหนักในความจริงที่ว่า ไม่ใช่ประชาชนทุกคนจะเข้ามาในระบบการศึกษา และตำราทำให้อิ่มท้องไม่ได้ รากฐานที่แท้จริงของบ้านเมืองคือเกษตรกร พระองค์จึงให้ความสำคัญกับเกษตรกรไม่น้อยไปกว่าพวกบัณฑิต ถังไท่จงมีนโยบายกำหนดให้ชายฉกรรจ์ทุกคนที่มีอายุ 21 ปีมีสิทธิในการครอบครองที่ดิน 100 หมู่ หรือประมาณ 25 ไร่ กำหนดให้เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ถือครองตลอดไปจำนวน 20 หมู่ ซึ่งสามารถขายหรือมอบให้ใครก็ได้ ส่วน 80 หมู่ที่เหลือให้เป็นที่ทำกินชั่วคราว ไม่เป็นกรรมสิทธิ์เด็ดขาด ไม่สามารถซื้อขายหรือยกให้ใครได้ รอเวียนคือสุ่ราชสำนักเมื่อเจ้าของเสียชีวิตสำหรับชายที่อายุเกิน 60 ปีและเป็นผู้ทุพพลภาพจะได้รับการจัดสรรที่ดิน 20 หมู่ และหญิงหม้ายไร้ที่พึ่งจะได้รับที่ดิน 30 หมู่ นอกจากการจัดสรรที่ดินแล้ว ถังไท่จงยังมีรับสั่งให้เจ้าหน้าที่ด้านการเกษตรช่วยแนะนำผู้ได้รับการจัดสรรที่ดินว่าควรใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างไร เช่น ปลูกพืชชนิดใดในลักษณะดินแบบไหนจึงจะได้ผลผลิตสูง วิธีการดูแลพืช เป็นต้น จุดเด่นอีกประการหนึ่งของการจัดการระบบการเกษตรในสมัยถังไท่จงคือการเก็บภาษีในอัตราที่ต่ำมาก ตามข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้ระบุว่า ภาษีที่ดินทำกินในสมัยถังไท่จงมีอัตราเพียง 1 ใน 40 ของผลผลิตที่ทำได้นั้น (胡毅 2008: 11,152-11,153)

การจัดสรรที่ดินไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในสมัยถังไท่จง ตามข้อมูลทางประวัติศาสตร์ การจัดสรรที่ดิน (均田) ปรากฏขึ้นตั้งแต่สมัยราชวงศ์เหนือ (ค.ศ. 386-534) ยุคเป่ย์เว่ย แต่การดำเนินนโยบายกลับไม่ทั่วถึงและไม่ค่อยมีผลสัมฤทธิ์มากนัก (陈忠海 2022: 43, 63-64) และสมัยถังไท่จงเป็นช่วงเวลาที่ยิ่งผ่านช่วงสงครามที่กินเวลายาวนาน การลงหลักปักฐานของราษฎรยังไม่แน่นอน ที่ดินจำนวนมากถูกทิ้งให้รกร้างอันเกิดจากการหนีภัยสงครามและประชาชนจำนวนมากถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารและเสียชีวิตในสงคราม การสูญเสียประชากรชายวัยฉกรรจ์จำนวนมากจากสงครามทำให้ถังไท่จงมีนโยบายจัดสรรที่ดินให้แก่คนชราและหญิงหม้ายด้วย เพราะคนชราจำนวนมากสูญเสียบุตรชาย หญิงสาวสูญเสียสามีจากสงคราม ถังไท่จงไม่เพียงต้องการพัฒนาและวางรากฐานทางการเกษตร แต่พระองค์ยังต้องการปลอบขวัญประชาชนไปในตัวด้วย พระองค์รับสั่งให้เจ้าหน้าที่ด้านการเกษตรจัดสรรที่ดินอย่างทั่วถึง ฝ่าติดตามการดำรงชีวิตของเหล่าเกษตรกรที่ดิ้นรนร่ำถูกบุกเบิกเป็นที่นาอันอุดมสมบูรณ์ทั่วทุกแห่ง ความเป็นอยู่ของราษฎรดีขึ้นจากการมีผลผลิตทางการเกษตรที่เพียงพอ การเกษตรในสมัยถังไท่จงมีรากฐานมั่นคงมาก เรียกได้ว่าพลิกภูมิทัศน์ดินจากพื้นที่รกร้างให้เต็มไปด้วยพื้นที่ทางการเกษตรในเวลาอันสั้น

ปฏิรูประบบการปกครองและระบบราชการ

ถึงไท่จงตระหนักเรื่องศึกษาบทเรียนจากความผิดพลาดในอดีต โดยเฉพาะความผิดพลาดด้านการจัดการการปกครองสมัยราชวงศ์สุย พระองค์มองว่าสิ่งที่ทำให้ราชวงศ์สุยล่มสลายในท้ายที่สุดเริ่มต้นขึ้นจากความล้มเหลวด้านการปกครองของสุยเหวินตี้ ประวัติศาสตร์บันทึกว่าสุยหยางตี้มีนิสัยระวางตัวเกินกว่าเหตุ ทำให้พระองค์รวบอำนาจการตัดสินใจให้เป็นสิทธิ์ขาดของตนเอง เมื่ออำนาจการตัดสินใจรวมอยู่ที่คนเพียงคนเดียว การตัดสินใจก็มักจะเป็นไปในทิศทางเดียว ขาดการไตร่ตรองและเห็นชอบจากคนส่วนมาก ต้องเข้าใจว่าช่องว่างระหว่างกษัตริย์กับราษฎรนั้นมีมาก กษัตริย์ต้องอาศัยขุนนางเป็นเหมือนสะพานเชื่อมเพื่อทำความเข้าใจกับเหตุการณ์บ้านเมืองและความเป็นอยู่ของราษฎร เมื่อกษัตริย์ห่างเหินกับขุนนางก็เท่ากับห่างเหินกับประชาชน และจะถูกราษฎรต่อต้านและล่มสลายในที่สุด การสร้างความเจริญเฉพาะเมืองหลวงก็ทำให้ประเทศไม่พัฒนา พระองค์ถอดบทเรียนจากการปกครองสมัยราชวงศ์สุย ปฏิรูปการปกครองใน 2 ประเด็นหลัก คือ โครงสร้างการปกครอง และวัฒนธรรมองค์กรของราชสำนัก (高泽峰 2015: 37-39)

ในส่วนโครงสร้างการปกครอง ถึงไท่จงเน้นการกระจายอำนาจ พระองค์พิจารณาจุดเด่นและจุดด้อยจากราชวงศ์ในอดีต เห็นว่าการที่ผู้ปกครองรวบอำนาจไว้เพียงศูนย์กลางเป็นเหตุให้ประเทศไม่เจริญก้าวหน้า เพราะทุกอย่างมารวมอยู่ที่เมืองหลวง พื้นที่อื่นถูกละเลย ถึงไท่จงใช้วิธี “ทำนครฉางอันให้เล็กลง แล้วขยายความเจริญไปทั่วแผ่นดินจีน” ทรงรับสั่งให้แบ่งเขตปกครองออกเป็นขนาดย่อยเพื่อการดูแลอย่างทั่วถึง หลังจากการหารืออย่างรอบคอบ ประเทศจีนได้ถูกแบ่งเป็น 10 มณฑล ได้แก่ กวานจง เหอหนาน เหวตง เหวเป่ย์ ซานหนาน หลงโย่ว หวายหนาน เจียงหนาน เจี้ยนหนาน และหลิ่งหนาน เมื่อแบ่งเขตการปกครอง ทรงคัดเลือกขุนนางไปประจำการมณฑลด้วยพระองค์เอง เป็นการกระจายอำนาจครั้งใหญ่และเป็นรูปธรรมที่สุดในประวัติศาสตร์จีน นโยบายทำเมืองหลวงให้เล็กลงของพระองค์ทำให้ความเจริญหลังไหลสู่ดินแดนทางภาคใต้ของจีน ต้องเข้าใจอย่างหนึ่งว่า อาณาเขตของจีนกว้างใหญ่มาก ศูนย์กลางการปกครองที่อยู่ทางเหนือมักแผ่ไปไม่ถึงทางใต้ ทำให้คนจีนทางใต้ขาดความรู้สึกร่วมต่อประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครอง แต่เมื่อความเจริญแผ่ไปทั่วแผ่นดิน ผู้คนได้รับรู้ถึงการดำรงอยู่ของกันและกันและเกิดความรู้สึกร่วมต่อการเป็นเพื่อนร่วมชาติ ต้าถังจึงมีเสถียรภาพทางการเมืองสูงมาก

ในด้านวัฒนธรรมองค์กรของราชสำนัก ถึงไท่จงส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมกันตัดสินใจของขุนนาง ทรงวางระบบการตรวจสอบกันและกันระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง และขุนนางกับขุนนาง ให้ขุนนางสามารถทัดทานความคิดเห็นของพระองค์ได้ และขุนนางชั้นผู้น้อยสามารถทัดทานขุนนางชั้นผู้ใหญ่ได้อย่างไม่มีเงื่อนไข วัฒนธรรมการตรวจสอบและทัดทานกษัตริย์เป็นสิ่งที่แปลกใหม่และไม่เคยปรากฏมาก่อน กษัตริย์ในสังคมศักดินาจีนปกครองบ้านเมืองภายใต้แนวคิด “อาณัติสวรรค์” เรียกตนเองเป็น “โอรสสวรรค์” ผู้มีความชอบธรรมและมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการปกครอง แต่ถึงไท่จงปฏิเสธแนวคิดโอรสสวรรค์ ทรงมองพระองค์เองเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่ทำหน้าที่ในฐานะกษัตริย์ สามารถทำผิดพลาดได้เช่นคนทั่วไป จึงจำเป็นต้องมีคนคอยตรวจสอบและทัดทาน อีกสิ่งหนึ่งที่พระองค์มีรับสั่งให้ปรับเปลี่ยนคือการงดใช้ถ้อยคำฟุ่มเฟือยในการเขียนฎีกา และการกล่าวรายงาน ให้ใช้ภาษาที่กระชับ เข้าใจง่าย สำหรับงานด้านอักษรศาสตร์

สำหรับราชวงศ์นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมาก การเขียนฎีกาและการกล่าวรายงานหน้าพระพักตร์มักใช้ถ้อยคำที่สวยหรูเข้าใจยาก ถึงไท่จงมองว่าเป็นเรื่องไม่จำเป็นและเป็นการบิดเบือนวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการถวายฎีกา และการกล่าวรายงาน การปรับปรุงวัฒนธรรมองค์กรในราชสำนักของถังไท่จงมีอิทธิพลต่อฮ่องเต้ในสมัยต่อมาอย่างมาก ขุนนางมักนำพระองค์มาเป็นตัวอย่างของ “มหาราชผู้ฟังคำทัดทานของเหล่าขุนนาง” จนกลายเป็นหนึ่งในคุณธรรมที่ฮ่องเต้ควรปฏิบัติ (李健国 2019: 30-34)

ปราบปรามชนเผ่ารุกราณ สร้างความสงบสุขแก่แดนเหนือ

หนึ่งในปัญหาที่ยืดเยื้อที่แก้ไขไม่ได้เป็นเวลานานนับพันปีของจีนคือ ปัญหาการพิพาทระหว่างจงหยวนกับชาวฮั่น โดยเฉพาความขัดแย้งระหว่างราชวงศ์จินกับชนเผ่าทูเจวีย จากจารึกทางประวัติศาสตร์ คำว่า ทูเจวีย (突厥) เริ่มปรากฏในบันทึกประวัติศาสตร์เมื่อ ค.ศ. 540 เป็นต้นมา เมื่อถึงสมัยของถังไท่จง ปัญหาระหว่างแผ่นดินใหญ่กับทูเจวียก็กินเวลาเกือบ 100 ปี สำหรับชาวจีน ทูเจวียเป็นปัญหาสำคัญและเป็นจุดเปราะบางของราชวงศ์ เพราะจักรพรรดิต้องทุ่มเททั้งกำลังคนและเงินจากท้องพระคลังจำนวนมหาศาลเพื่อทำสงครามกับทูเจวีย ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณเขตรอยต่อระหว่างจงหยวนกับพื้นที่ทางเหนือต่างได้รับผลกระทบจากสงครามและการรุกราณจากชนเผ่าฮั่น

รัชสมัยของถังไท่จง พระองค์ได้ยกทัพปราบปรามชนกลุ่มน้อยที่เป็นปัญหากลุ่มใหญ่สามกลุ่ม ได้แก่ ทูเจวียตะวันออก ถู้อี๋หนุ เกาซาง ซึ่งเป็นปัญหาติดพันมานานได้สำเร็จ เป็นการสร้างความสงบแก่ดินแดนทางเหนือในรอบเกือบร้อยปี และเป็นการปูรากฐานความมั่นคงให้แก่ราชสำนัก ที่น่าสนใจคือนโยบายที่ถังไท่จงนำมาใช้ เป็นการผสมผสานระหว่างความรุนแรงกับเมตตาเพื่อบรรลุซึ่งความสันติสุข ความจริงสงครามระหว่างต้าถังกับทูเจวียไม่ได้มีสาเหตุมาจากการปะทะกันภายนอก แต่เกิดจากปัญหาภายในที่สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยก่อนการไท่หยวน หากศึกษาประวัติศาสตร์ช่วงที่หลีเอียนตั้งกองทัพถึง จะพบว่าหนึ่งในผู้ที่อยู่เบื้องหลังกองทัพถึงก็คือทูเจวียตะวันออก ช่วงหนึ่งกองทัพถึงประสบภาวะขาดแคลนเสบียง ทำให้ต้องรับความช่วยเหลือจากทูเจวีย แต่กองทัพถึงตกเป็นเบี้ยล่างเสียมากกว่า การที่ทูเจวียมีส่วนเกี่ยวพันกับกองทัพถึง ทำให้ตั้งแต่การสถาปนาราชวงศ์ถัง ทูเจวียพยายามเข้าแทรกแซงการเมืองและเศรษฐกิจของต้าถังมาตลอด แม้ถังไท่จงกับเจี๋ยลี่ชาน (ค.ศ. 603-631) จะมีสัมพันธ์อันดีต่อกันตั้งแต่เจี๋ยลี่ชานยังเป็นรัชทายาท แต่เมื่อเจี๋ยลี่ชานขึ้นครองราชย์กลับรุกราณแผ่นดินจีนหลายครั้งและทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเอาเปรียบทางเศรษฐกิจรอบด้าน โดยไม่คำนึงถึงสนธิสัญญาเว่ยเฉียว (渭桥之盟) (马艾鸿, 张金铎 2020: 30-35) ซึ่งว่าด้วยมาตรการความสงบและความร่วมมือระหว่างต้าถังกับทูเจวีย ว่าทั้งสองอาณาจักรจะเป็นมิตรต่อกัน ห้ามรุกราณหรือกระทำการสิ่งอันเป็นภัยต่อกัน (朱小琴 2003: 67-70)

เงินกวานปีที่สาม ถังไท่จงยกทัพปราบปรามทูเจวีย ได้รับชัยชนะภายในครึ่งปี ชัยชนะครั้งนี้ได้ขจัดปัญหาความมั่นคงของประเทศชาติ และช่วยให้ประชาชนแถบชายแดนหลุดพ้นจากผลกระทบของสงคราม ดินแดนทางเหนือตลอดจงหยวนสงบสุขในรอบเกือบร้อยปี แม้ปราบปรามทูเจวียตะวันออกได้ แต่ถังไท่จงไม่ได้ใช้วิธีกำจัดทั้งแบบถอนรากถอนโคน แต่ทรงใช้วิธีการทางการทูตเข้ามาขจัดปัญหา ตามบันทึกระบุว่า ถังไท่จงไม่เพียงดูแลเจี๋ยลี่ชานอย่างดี แต่ยังพระราชทานที่ดิน ข้าวของเครื่องใช้ สัตว์เลี้ยงจำนวนมาก และยังส่งขุนนาง

ไปปลอบขวัญชาวทูเจวีย นอกจากนี้ยังรับคนจากทูเจวียเข้ามาเป็นขุนนางในราชสำนักต้าถัง สะท้อนให้เห็นว่า จุดประสงค์ในการทำสงครามของพระองค์คือสันติภาพ การสร้างความสงบเขตชายแดนและสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติอย่างเป็นรูปธรรม ช่วยส่งเสริมการค้าและการทูต เพื่อไปผูกสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศแถบเอเชียกลาง เอเชียตะวันตกและยุโรป เป็นการปูพื้นฐานเพื่อความร่ำรวยและก้าวเป็นมหาอำนาจของจีนยุคถัดอีกด้วย (ก่อศักดิ์ ไชยรัศมีศักดิ์ 2006: 171-180)

เจริญสัมพันธไมตรี การทูตรุ่งเรือง

หากจะกล่าวถึงความสำเร็จอันรุ่งโรจน์ของราชวงศ์ถังภายใต้การปกครองของจักรพรรดิถังไท่จง หนึ่งในสิ่งที่ไม่อาจไม่กล่าวถึงคือการทูตที่รุ่งเรืองถึงขีดสุด ต้าถังกลายเป็นมหาอำนาจจนมีคำกล่าวที่ว่า “มีถนนมาถึง ฉางอันทุกหนแห่ง (处处都有路到长安)” ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นสภาพบ้านเมืองว่า ฉางอันในสมัยถังไท่จงกลายเป็นศูนย์กลางที่ผู้คนจากต่างแคว้นหลั่งไหลเข้ามา ตามบันทึกระบุว่า มีประเทศที่เจริญสัมพันธไมตรีกับจีนประมาณ 70 ประเทศ ผลงานด้านการทูตของจักรพรรดิถังไท่จงเป็นที่ยอมรับว่ารุ่งเรืองที่สุดตลอดประวัติศาสตร์ศักราชสองพันกว่าปีของจีน และมีอิทธิพลต่อสภาพสังคมรูปแบบใหม่อีกด้วย ถึงถังจงใช้หลักการเจริญสัมพันธไมตรีและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ตั้งแต่ขึ้นครองราชย์ ทรงเลือกใช้วิธีการเข้าไปเจริญสัมพันธไมตรีก่อน สิ่งที่ถังไท่จงประสบความสำเร็จเป็นคนแรกในประวัติศาสตร์จีนคือ การผูกมิตรกับชนกลุ่มน้อยได้สำเร็จ ชนกลุ่มน้อยเป็นกลุ่มคนที่ถูกละเลยมาตลอด แต่ถังไท่จงให้ความสำคัญกับชนกลุ่มน้อยเท่าเทียมกับชาวฮั่น พระองค์มองว่าไม่ว่าจะเป็นชาวฮั่นหรือชนกลุ่มน้อย ล้วนเป็นพี่น้องที่เกิดบนแผ่นดินเดียวกัน เรียกได้ว่าถังไท่จงมีแนวคิด “จีนเดียว” อย่างชัดเจน นโยบายของพระองค์ทำให้ชาวจีนแต่ละกลุ่มรับรู้ถึงการดำรงอยู่ของกันและกัน ภายใต้ผู้ปกครองคนเดียว เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม ส่งผลต่อความเป็นปึกแผ่นของแผ่นดิน (段塔丽 1999: 39-42)

นโยบายทางการทูตที่ประสบความสำเร็จในสมัยจักรพรรดิถังไท่จงสรุปได้ 3 ประการ คือ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมโดยการดำเนินนโยบายเปิดประเทศ ส่งเสริมให้ชาวต้าถังเรียนรู้วัฒนธรรมต่างถิ่น และนำเสนอความยิ่งใหญ่ด้านศิลปวัฒนธรรมของต้าถังแก่ชาวต่างชาติ นโยบายการแต่งงานเชื่อมสัมพันธ โดยการส่งเจ้าหญิงแห่งราชวงศ์ถังไปอภิเษกกับกษัตริย์ของประเทศรอบข้างเพื่อสันติภาพ และนโยบายการสร้างความสามัคคีระหว่างชาวฮั่นกับชนกลุ่มน้อย โดยการยกความสำคัญของชนกลุ่มน้อยให้เท่าเทียมกับชาวฮั่น ปกครองด้วยคุณธรรมและความยุติธรรม ให้ชาวฮั่นกับชนกลุ่มน้อยมีความรู้สึกของการเป็นชาวต้าถังเหมือนกัน ในยุคราชวงศ์ถัง สามารถพบเห็นคนต่างสีผิว ต่างเชื้อชาติ และต่างวัฒนธรรมได้ที่นครฉางอัน มีงานเฉลิมฉลองของต่างชาติหลากหลายกลุ่ม ฉางอันเป็นเหมือนศูนย์รวมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ถึงถังไท่จงดำเนินนโยบายเปิดประเทศ ทำให้พ่อค้า นักวิชาการ นักการทูต นักบวชเดินทางเข้ามาในฉางอันเป็นจำนวนมาก ซึ่งการที่มีชาวต่างชาติเข้ามาในจีนจำนวนมาก ทั้งยังได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในระบบราชการของต้าถัง เป็นจุดเริ่มต้นสังคมรูปแบบใหม่ ต้องเข้าใจบริบททางสังคมของจีนประการหนึ่งว่า ชาวจีนมีแนวคิดเรื่องชาตินิยมอย่างแรงกล้า โดยเฉพาะชาวฮั่นซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเจริญทางวัฒนธรรมสูงสุดท่ามกลางชนเผ่าส่วนใหญ่ (董清义 2021: 10-15) การให้คนต่างชาติเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมของตนเองจึงเป็นเรื่องแปลกใหม่ แต่ถังไท่จง

สามารถทำให้ชาวจีนก้าวข้ามกำแพงด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรมไปได้ สังคมจีนปรากฏความหลากหลายทางวัฒนธรรมแบบที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ตามข้อมูลทางประวัติศาสตร์ พบว่าถึงไท่จงเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศรอบอาณาจักร ทางตะวันตกเจริญสัมพันธไมตรีไปถึงญี่ปุ่น และอาณาจักรในแถบคาบสมุทรเกาหลี ทางใต้ถึงน่านเจ้า เชื่อมโยงไปถึงจักรวรรดิเปอร์เซียและไบแซนไทน์

ส่งเสริมความหลากหลายทางศาสนา ยกย่องขงจื้อเป็นศาสนาสูงสุด

ผลงานที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปิดประเทศคือการส่งเสริมความหลากหลายทางศาสนา เมื่อถึงไท่จงดำเนินนโยบายเปิดประเทศ แน่นนอนว่าแนวคิดความเชื่อที่หลากหลายต่างหลั่งไหลเข้ามารวมกันอยู่ในนครฉางอัน หากศึกษาวิจัยเกี่ยวกับถึงไท่จงกับการส่งเสริมศาสนา ส่วนมากมักปรากฏเพียงว่า พระองค์ยกย่องขงจื้อให้เป็นศาสนาสูงสุดของอาณาจักร ยกสถานะลัทธิเต๋าให้เทียบเท่ากับขงจื้อ และส่งเสริมพระพุทธศาสนา จนรุ่งเรืองถึงขีดสุด แต่แท้จริงแล้วไม่เพียงขงจื้อ เต๋าและพุทธศาสนาเท่านั้นที่ได้รับการส่งเสริม แม้แต่คริสต์ศาสนารวมถึงความเชื่อดั้งเดิมของคนจากอาณาจักรอื่นก็ได้รับการส่งเสริมเช่นกัน แตกต่างตรงที่เป็นการส่งเสริมในลักษณะการให้ความเคารพและเปิดกว้างสำหรับผู้ที่ยึดศรัทธา ส่วนขงจื้อ เต๋าและพุทธศาสนานั้นได้รับการส่งเสริมในลักษณะเป็นศาสนาของแผ่นดิน ถึงไท่จงทรงให้อิสระในการนับถือศาสนาและความเชื่อที่หลากหลาย เป้าหมายของพระองค์คือให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ นักประวัติศาสตร์จึงยกย่องพระองค์ว่าเป็นกษัตริย์ที่น้ำพระทัยกว้างและวิสัยทัศน์กว้างไกล (聂雨琪 2020: 36-48)

ถึงไท่จงยกย่องขงจื้อให้เป็นศาสนาสูงสุด ส่งเสริมให้คำสอนของขงจื้อมีความเป็นรูปธรรมในทุกมิติของสังคม ทรงให้คำสอนของขงจื้อเป็นเนื้อหาภาคบังคับที่เหล่าบัณฑิตจะต้องศึกษา และใช้คำสอนขงจื้อในการสอบเคอจิวซึ่งเป็นการสอบเพื่อเข้ารับราชการในสมัยจินโบราณ หรือแม้แต่การสอบในสำนักราชบัณฑิต ให้แนวคิดของขงจื้อโดยเฉพาะคำสอนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในสังคมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม ถึงไท่จงให้ความสำคัญกับขงจื้อมาก นักประวัติศาสตร์มองว่าสาเหตุที่จักรพรรดิถึงไท่จงให้ความสำคัญและยกย่องขงจื้อเป็นศาสนาสูงสุดนั้นมีนัยยะสำคัญ 2 ประการ คือ *ขงจื้อเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ฝังรากลึกในสังคมจีนตั้งแต่ยุคชุนชิว* การส่งเสริมขงจื้อทำให้ราชบัลลังก์มั่นคง เพราะเป็นไปตามความนิยมของคนส่วนมาก ถึงไท่จงเข้าใจหลักการปวงประชาเป็นรากฐานของแผ่นดินเป็นอย่างดี ดังนั้นราชวงศ์จะรุ่งเรืองและดำรงอยู่สืบต่อไปได้ก็ด้วยการสนับสนุนของประชาชน ประการที่สองคือ *การหลีกเลี่ยงคำครหาในอดีต* เป็นที่ทราบกันดีว่า ถึงไท่จงขึ้นครองราชย์ด้วยการสังหารพี่น้องร่วมสายเลือดของตนเอง ซึ่งผิดต่อหลักคำสอนของขงจื้อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่สอนให้บุตรธิดาต้ญญต่อบิดามารดา น้องเชื่อฟังพี่ เคารพพี่เสมือนเป็นบิดา ถึงไท่จงทั้งสังหารพี่น้องของตนเอง และสร้างความทุกข์ใจแก่พระบิดาที่ต้องเห็นบุตรเช่นฆ่ากันเอง ซึ่งขัดแย้งต่อคำสอนขงจื้อที่เป็นรากฐานของสังคม สิ่งที่ถึงไท่จงทำคือ แสดงความกตัญญูต่อพี่ชายที่ล่วงลับไปแล้วและยกย่องขงจื้อขึ้นมาเป็นมิตบาทสูงสุด เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่ได้หันหลังให้กับบรรทัดฐานด้านคุณธรรมและจริยธรรมของสังคม จารึกประวัติศาสตร์บันทึกอย่างตรงไปตรงมาว่า ถึงไท่จงจัดงานศพให้หลี่เจี้ยนเฉิงอย่างสมเกียรติ และให้คำอธิบายต่อประชาชนว่าหลี่เจี้ยนเฉิงก่อกบฏ เป็นเหตุให้ต้องถูกสังหาร นอกจากสร้างความชอบธรรมให้ตนเองแล้ว ยังเป็นการเน้นย้ำในคุณธรรมตามหลักขงจื้อของพระองค์อีกด้วย ขงจื้อจึง

กลายเป็นทั้งศาสนาและเครื่องมือแห่งอำนาจของชนชั้นปกครอง ขงจื้อสมัยถังไท่จงไม่ได้เป็นเพียงคำสอนในกระดาษ แต่ถูกนำออกมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมและประยุกต์เข้ากับการเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรมอย่างแยกจากกันไม่ได้

คนรุ่นหลังยกย่องถังไท่จงเป็นมหาจักรพรรดินักปกครอง แม้ช่วงบั้นปลายชีวิตของพระองค์จะมีความผิดพลาดปรากฏขึ้น เช่น การที่พระองค์เริ่มไม่ฟังคำทัดทานของขุนนาง ความล้มเหลวในการทำสงครามกับเกาหลี และความมั่งงายในเรื่องยาอายุวัฒนะ แต่สิ่งเหล่านี้กลับทำให้เรามองพระองค์มีความเป็นมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อมากขึ้น ผิดพลาดได้เฉกเช่นปุถุชน ชีวิตก่อนหน้านี้ของพระองค์สูงส่งไร้ที่ติจนเหมือนเป็นเทพเจ้า แตกต่างจนเหมือนไม่ควรมีอยู่จริงในโลกมนุษย์ ความผิดพลาดทำให้ผู้คนนึกคิดได้ว่า แท้จริงแล้วพระองค์เป็นเหมือนคนทั่วไป สิ่งที่พระองค์แตกต่างคือสติปัญญา ความกล้าหาญ และจิตใจที่แข็งแกร่งแต่เปี่ยมด้วยเมตตา ซึ่งได้หล่อหลอมให้ปรากฏผลงานที่โดดเด่นแห่งยุคสมัย ก้าวข้ามบรรทัดฐานในอดีต ผลงานที่ทรงสร้างไว้ตลอดพระชนม์ชีพได้ปูรากฐานที่มั่นคงให้กับราชวงศ์ถังและประวัติศาสตร์จีน ถังไท่จงและต้าถังได้กลายเป็นความภาคภูมิใจของชาวจีนจวบจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยที่ทำให้จักรพรรดิถังไท่จงประสบความสำเร็จในฐานะกษัตริย์นักปกครอง

ถังไท่จงฮ่องเต้เป็นกษัตริย์ที่ได้รับฉายาว่า “ถังไท่จงจักรพรรดินักปกครอง” เพราะพระองค์ทรงประสบความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ในฐานะนักปกครอง ต้าถังภายใต้การปกครองของพระองค์รุ่งเรืองและเข้มแข็งจนกลายเป็นยุคทองของประวัติศาสตร์จีน ความสำเร็จของพระองค์ได้กลายมาเป็นประเด็นศึกษาทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ปรัชญา และมานุษยวิทยา เพื่อหาปัจจัยที่ทำให้พระองค์ประสบความสำเร็จและกลายเป็นยอดนักปกครองในหน้าประวัติศาสตร์ จากการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของจักรพรรดิถังไท่จงจากเอกสารหลายฉบับ สามารถสรุปปัจจัยออกมาได้เป็น 3 ประเด็นหลัก คือ พระอุปนิสัยแห่งความเป็นผู้นำและนักปกครอง ความสามารถด้านการดำเนินนโยบาย และหลักการใช้คนเป็นรากฐาน

พระอุปนิสัยแห่งความเป็นผู้นำและนักปกครอง

ถังไท่จงเป็นต้นแบบของกษัตริย์ที่สะท้อนให้เห็นว่า “ความสำเร็จเริ่มขึ้นจากตนเอง” ปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้พระองค์ประสบความสำเร็จก็คืออุปนิสัยแห่งความเป็นผู้นำที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กและการได้รับอิทธิพลจากครอบครัว เมื่อวิเคราะห์พระอุปนิสัยของพระองค์ผ่านคัมภีร์จินกวนเจิ้งเย่า ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่บันทึกเกี่ยวกับนโยบายการปกครอง บทสนทนาระหว่างจักรพรรดิถังไท่จงกับเหล่าขุนนาง บทความที่จักรพรรดิถังไท่จงทรงวิจารณ์ประวัติศาสตร์และการปกครองตั้งแต่ยุคก่อนต้าถังจนถึงสมัยของพระองค์เอง พบว่าพระองค์เป็นคนที่มียุติธรรมที่โดดเด่น 3 ประการคือ รักการเรียนรู้ ใจกว้าง และยึดมั่นในคุณธรรม อุปนิสัยทั้งสามของพระองค์สอดคล้องกับ “วิถีแห่งสัจบุรุษ (君子之道)” ตามคำสอนของขงจื้อ ที่ว่าอุปนิสัยทั้งสามเป็นอุปนิสัยที่สร้างคนและนักปกครองที่ยิ่งใหญ่ (刘长明 2019: 126-129) เมื่อศึกษาชีวประวัติของพระองค์ตั้งแต่วัยเยาว์ พบว่าอุปนิสัยทั้งสามประการได้รับการปลูกฝังอย่างหยั่งรากลึกมาตั้งแต่เด็ก เป็นที่ทราบกันว่าถังไท่จงเกิดในตระกูลขุนนาง หลี่เอียนบิดาของพระองค์ให้ความสำคัญกับการศึกษาของบุตรธิดามาก จุดสำคัญ

ที่ทำให้พระองค์โดดเด่นท่ามกลางพี่น้องของพระองค์คือ พระองค์เป็นคนที่สนใจในเรื่องการศึกษาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะตำราประวัติศาสตร์และตำราพิชัยสงคราม พระองค์ไม่มองการศึกษาเป็นหน้าที่ แต่ทรงมองการศึกษาเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาที่จะทำให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมั่นคง ทำให้พระองค์เป็นคนที่มีความรู้กว้างขวาง มีความสามารถรอบด้าน พระองค์จึงสามารถนำองค์ความรู้ที่หลากหลายมาประยุกต์เข้ากับแนวทางการปกครองของพระองค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

น้ำพระทัยที่กว้างขวางของถึงไท่จงเป็นสิ่งที่ผู้คนยกย่องพระองค์มาก จนมักมีคำกล่าวที่ว่า “ถึงไท่จงจักรพรรดิผู้ฟังคำทัดทานของเหล่าขุนนาง” เพราะพระองค์ทรงรับฟังข้อเสนอและคำทัดทานของขุนนางอย่างจริงจังและนอบน้อม นักประวัติศาสตร์มองว่าความใจกว้างและถ่อมตนของจักรพรรดิถึงไท่จงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้พระองค์ประสบความสำเร็จและกลายเป็นจักรพรรดิที่โดดเด่นที่สุดในประวัติศาสตร์จีน (雷瑞之 2020: 30-35) เมื่อพิจารณาผลกระทบอันเกิดจากอุปนิสัยใจกว้างของพระองค์ พบว่าสามารถ “ปกปิดและทำลายจุดอ่อน” อันเป็นสาเหตุแห่งความเสื่อมโทรมและล่มสลายของราชวงศ์ในอดีต ภายใต้สังคมศักดินาที่จักรพรรดิมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารบ้านเมือง ทำให้จักรพรรดิตั้งตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่ยินยอมลดพระเกียรติฟังคำพูดของคนที่อยู่ต่ำกว่า เช่น จักรพรรดิจินอู่ที่ผู้พิชิตอ๋องก็ จักรพรรดิสุยเหวินที่ผู้ก่อตั้งราชวงศ์สุยที่หลงใหลในอำนาจ ทะเยอทะยานวางอำนาจไม่ฟังความเห็นของเหล่าขุนนาง สุดท้ายบ้านเมืองเสื่อมโทรมล่มสลายในที่สุด (吴兢 1991: 55) จึงกล่าวได้ว่าการไม่รู้จักทำให้ใจให้กว้าง ถ่อมตนรับฟังผู้อื่นเป็นจุดเปราะบางที่มาพร้อมกับอำนาจของตำแหน่งจักรพรรดิ เพราะเมื่อไม่รับฟังก็ผิดพลาดได้ง่าย แต่ถึงไท่จงยินดีให้เหล่าขุนนางสามารถโต้เถียงกับพระองค์ได้อย่างตรงไปตรงมา กษัตริย์กับขุนนางจึงปรองดองเหมือนพี่น้อง พระองค์จึงสามารถรวบรวมผู้มีความสามารถไว้ข้างกาย ความผิดพลาดทั้งในด้านการปกครองและความประพฤติของพระองค์จึงไม่ปรากฏ

ถึงไท่จงให้ความสำคัญกับคุณธรรมมาก พระองค์ทรงเคร่งครัดต่อตนเองอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่ยอมให้ตนเองใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้อง ใช้เหตุผลเหนือความรู้สึกส่วนตัว การยึดมั่นในคุณธรรมเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานของกษัตริย์ แต่เมื่อลองศึกษาประวัติศาสตร์ของจักรพรรดิพระองค์อื่น จะพบว่าไม่มีกษัตริย์พระองค์ใดที่ไม่ใช้อำนาจเพื่อสนองความทะเยอทะยานของตนเอง (孙颖涛 2016: 109-114) จินซีฮ่งเต้เกณฑ์แรงงานหลายล้านคนเพื่อสร้างสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ สุยเหวินตี้สั่งประหารเหล่าขุนนางจำนวนมากเพื่อความปลอดภัยของราชบัลลังก์ สุดท้ายล้วนนำพาแผ่นดินสู่ความเสื่อมโทรม เพราะกษัตริย์ทรราช ประชาชนมีใจออกห่าง เสถียรภาพทางการเมืองสั่นคลอนและล่มสลายในที่สุด ทั้งหมดล้วนเป็นเพราะกษัตริย์ไม่ยึดมั่นในคุณธรรม วางตนเองเหนือกฎเกณฑ์ ถึงไท่จงทรงเข้าใจวงจรแห่งความเสื่อมโทรมนี้เป็นอย่างดี พระองค์ทรงยึดมั่นในคุณธรรมและความถูกต้องมาก ไม่ปล่อยให้ตนเองทำสิ่งที่ผิดพลาด การปกครองตลอดรัชสมัยจึงปราศจากข้อครหา ประชาชนและขุนนางต่างเคารพและสนับสนุนพระองค์อย่างเต็มที่ พระองค์จึงอยู่ในตำแหน่งฮ่องเต้อย่างมั่นคงตลอดพระชนม์ชีพ (宋玉蓉 2016: 49-51)

ความสามารถด้านการดำเนินนโยบาย

เมื่อก้าวถึงความสำเร็จของถังไท่จง สิ่งที่เป็นประจักษ์พยานชัดเจนที่สุดคือความยิ่งใหญ่และความรุ่งเรืองของต้าถัง ความยิ่งใหญ่ของต้าถังไม่ได้เกิดจากการทำสงครามเพื่อขยายดินแดน แต่เกิดจากการที่อาณาจักรรอบนอกสวามิภักดิ์ต่อต้าถังด้วยความเต็มใจ ถังไท่จงจึงไม่ได้เป็นเพียงจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ของต้าถัง แต่ยังเป็นจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ของอาณาจักรอื่นอีกด้วย (罗云芬 2020: 110-115) ความสำเร็จนี้เกิดขึ้นจากความสามารถด้านการดำเนินนโยบายของพระองค์ ถังไท่จงเน้นดำเนินนโยบายเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี หลีกเลียงการทำสงคราม แม้ในช่วงต้นรัชสมัยพระองค์จะทำสงครามกับพวกชนเผ่าทางเหนืออยู่หลายครั้ง แต่ล้วนเป็นลักษณะ “ทำสงครามเพื่อสันติ” กล่าวคือทำสงครามกับกลุ่มที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของบ้านเมืองเท่านั้น ไม่รุกรานเพื่อขยายดินแดน เมื่อได้รับชัยชนะก็ไม่เข้าครอบครอง ไม่ทำลายบ้านเมืองผู้อื่น แต่ผูกสัมพันธ์ไมตรีกับผู้ที่เคยเป็นศัตรูอย่างจริงใจ จุดสำคัญของการผูกสัมพันธ์ไมตรีในนโยบายทำสงครามเพื่อสันติคือ พระองค์ทรงผูกสัมพันธ์ไมตรีกับอีกฝ่ายในฐานะบ้านพี่เมืองน้อง ไม่ใช่ประเทศราช ไม่เพียงไม่ทำลาย แต่ยังเข้าไปช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความเจริญด้านวัฒนธรรม ในพระราชพงศาวดารสุยถึงระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ในราชสำนักของถังไท่จงล้วนมีขุนนางเชื้อสายทูเจวีย เกาซาง ถู่อวิ๋น ซึ่งล้วนเคยเป็นศัตรูกับจักรวรรดิจินมาตั้งแต่สมัยก่อนราชวงศ์ฉิน ผลของนโยบายทำให้กว่า 70 อาณาจักร และชนเผ่าน้อยใหญ่ทั่วแผ่นดินจินสวามิภักดิ์และอยู่ภายใต้การคุ้มครองของต้าถังอย่างเต็มใจ

นโยบายการปกครองของถังไท่จงมีลักษณะ “ปกครองโดยไม่ปกครอง” คือการที่กษัตริย์เป็นแบบอย่างให้เห็น ไม่มีการตราระเบียบบังคับราษฎร ถังไท่จงมองว่าการตราระเบียบเพื่อใช้บังคับพฤติกรรมของราษฎรเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ที่ไม่สามารถแก้ไขได้อย่างถาวรและหมดจด เมื่อคนที่สามารถหลุดพ้นจากข้อบังคับออกไปได้รวมตัวกันจะต้องหันกลับมาต่อต้านอย่างแน่นอน เมื่อพิจารณาแนวคิดของถังไท่จงกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ พบว่าสาเหตุอันดับแรกที่ทำให้ราชวงศ์ที่เคยรุ่งเรืองในอดีตล่มสลายก็คือการลุกขึ้นต่อต้านการกดขี่ของราษฎร เช่น จินซีฮงเต้ต้องการยกย่องหลักนิติธรรมนิยมของหานเฟยจื่อ ใช้หลักกฎหมายเพื่อบรรลุถึงความสงบ และกำจัดแนวคิดขงจื่อ จึงสั่งเผาตำราและสังหารบัณฑิตสำนักขงจื่อ บังคับเกณฑ์แรงงานและไพร่พลจำนวนมาก ประชาชนต่างได้รับความเดือดร้อน (李振宏 2020: 71-124) สุยหยางตี้ผู้ดำเนินรอยตามจินซีฮงเต้ กดขี่ประชาชนทั่วแผ่นดิน ต้องเข้าใจว่ารากฐานที่แท้จริงของบ้านเมืองคือประชาชน โดยเฉพาะชาวนา เมื่อประชาชนตกทุกข์ได้ยากและไม่เกรงกลัวความตาย เพราะกระวนกระวายกับการเลี้ยงชีพ ย่อมลุกขึ้นต่อต้านกับชนชั้นปกครองในที่สุด ถังไท่จงเข้าใจหลักการข้อนี้เป็นอย่างดีและมุ่งจัดการอย่างเคร่งครัด พระองค์วางนโยบายเพื่อปรับรากฐานของสังคมให้มั่นคง มุ่งเป่านโยบายไปที่ความเป็นอยู่ของประชาชน พระองค์มองว่าเมื่อประชาชนอันเป็นรากฐานของบ้านเมืองมีชีวิตที่ดี บ้านเมืองจะรุ่งเรืองขึ้นเอง ถังไท่จงทรงมีพระปรีชาในการวางนโยบายมาก พระองค์ไม่วางนโยบายปลีกย่อยมากเกินไปเพราะทรงเห็นว่าวุ่นวายและยากจะดูแลจัดการให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ทรงเน้นวางนโยบายที่ปรับและเสริมสร้างรากฐานของสังคมให้แข็งแรง และปล่อยให้กลไกทางสังคมทำงานด้วยตัวเอง เช่น เมื่อประชาชนมีอิสระด้านความคิด ศิลปวัฒนธรรมก็เฟื่องฟู เมื่อประชาชนอยู่ดีกินดี อาชญากรรมก็ลดลง ความมั่นคงของบ้านเมืองก็

เพิ่มขึ้น เป็นต้น ความสามารถในการวางนโยบายของถึงไท่จงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของพระองค์มาก พระองค์สามารถจัดระเบียบและวางกลไกเพื่อความรุ่งเรืองของต้าถังได้อย่างแยบยล

หลักการใช้คนเป็นรากฐาน

จักรพรรดิถึงไท่จงให้ความสำคัญกับการปกครองคนมากกว่าการปกครองแผ่นดิน กล่าวคือพระองค์ทรงให้ความสำคัญกับการสร้างคนให้มีความสามารถ และให้คนเหล่านั้นทำงานให้พระองค์ พระองค์เป็นกษัตริย์ที่ไม่ทรงให้ความสำคัญกับการขยายดินแดน ประกาศความยิ่งใหญ่ด้วยการทำสงคราม พระองค์มองว่าตัวชี้วัดความรุ่งเรืองและตกต่ำของอาณาจักรคือความเป็นอยู่ของประชาชน ไม่ใช่ขนาดของพื้นที่ที่ปกครอง พระองค์เน้นให้ทุกพื้นที่ภายใต้การปกครองของต้าถังอุดมสมบูรณ์ ไม่ใช่ดินแดนกว้างขวางแต่กลับรกร้างว่างเปล่า พระองค์ปกครองโดยใช้คนเป็นรากฐานใน 2 ลักษณะคือ ใช้คนที่มีความสามารถมาช่วยบริหารกิจการบ้านเมือง และการดูแลประชาชนให้อยู่ดีมีสุข นักประวัติศาสตร์มองว่าถึงไท่จงเป็นกษัตริย์ที่มีความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรมนุษย์มากที่สุดคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ (赵映林 2020: 43-48) พระองค์สามารถเลือกคนให้เหมาะสมกับงานได้อย่างลงตัว ทำให้ราชสำนักของพระองค์เต็มไปด้วยขุนนางที่มีความรู้ความสามารถ เมื่อวิเคราะห์จากบทสนทนาและท่าทีระหว่างถึงไท่จงกับขุนนางราชสำนักจากคัมภีร์จินกวนเจิ้งเย่า พบว่าพระองค์ทรงปฏิบัติกับขุนนางเหมือนสหายผู้ร่วมหารือกิจการบ้านเมือง ไม่มีความห่างเหินระหว่างกษัตริย์และขุนนางเลยแม้แต่น้อย ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์และขุนนางใกล้ชิดกันมาก พระองค์ปกครองเหล่าขุนนางด้วยความเมตตา แต่ก็เคร่งครัดในกฎระเบียบ ส่งเสริมผู้มีความสามารถ ให้โอกาสในการแสดงความสามารถอย่างเต็มที่โดยไม่แทรกแซง วิธีการปฏิบัติต่อขุนนางของถึงไท่จงมีอิทธิพลต่อความคิดความรู้สึกของเหล่าขุนนาง (曹升生 2009: 67-70) ขุนนางทั้งหลายรักดีต่อพระองค์อย่างจริงใจ และยินดีที่จะทำงานเพื่อพระองค์อย่างสุดความสามารถ เห็นได้ว่าพระองค์สามารถ “ซื้อใจคน” ได้อย่างสมบูรณ์แบบ พระองค์ไม่จำเป็นต้องทรงงานทุกอย่างด้วยพระองค์เอง เพียงรู้จักการใช้คน ชื่นชมและตำหนิอย่างตรงไปตรงมา เหล่าขุนนางก็จะแข่งขันกันสร้างผลงานเองโดยที่พระองค์ไม่ต้องออกคำสั่ง ความสามารถในการใช้คนของจักรพรรดิถึงไท่จงส่งผลกระทบด้านบวกต่อการเมืองการปกครองโดยตรง เพราะเมื่อมีคนจำนวนมาก การดูแลจัดการก็ครอบคลุมทั่วถึง อีกทั้งล้วนเป็นคนที่มีความสามารถโดดเด่นเหนือคนทั่วไป งานที่ออกมาจึงเปี่ยมด้วยคุณภาพ ต้าถังจึงรุ่งเรืองและเข้มแข็งจากการร่วมมือร่วมใจของเหล่าขุนนาง การรู้จักใช้คนของถึงไท่จงจึงมีผลต่อความสำเร็จในการบริหารบ้านเมืองของพระองค์อย่างเด่นชัด

หลักการ “ดูแลประชาชนให้อยู่ดีมีสุข” คือหลักการสร้างรากฐานของแผ่นดิน ถึงไท่จงตระหนักในอำนาจของราษฎรเป็นอย่างดี พระองค์ศึกษาบทเรียนจากประวัติศาสตร์ว่า ความล่มสลายของบ้านเมืองล้วนเกิดจากการลุกขึ้นต่อต้านของราษฎร ราษฎรลุกขึ้นต่อต้านเพราะได้รับความทุกข์ยากจากการกดขี่และละเลยของผู้ปกครอง แสดงให้เห็นว่ารากฐานที่แท้จริงของบ้านเมืองก็คือราษฎร “กษัตริย์ยิ่งใหญ่จากการยอมรับของประชาชน และเป็นทราชาด้วยการต่อต้านจากประชาชน” (高泽峰 2015: 37-39) พระองค์มองว่าบ้านเมืองจะรุ่งเรือง รากฐานของบ้านเมืองต้องมั่นคงก่อน พระองค์จึงมุ่งเป้าของการปกครองไปที่ความเป็นอยู่ของประชาชน ทรงใช้หลัก 3 ประการคือ ปกครองด้วยคุณธรรม เมตตา และความเข้าใจ ในด้านคุณธรรม พระองค์

ไม่ละเมียดสติและเสรีภาพของประชาชน ให้เกียรติคนทุกคนขึ้นในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ในด้านความเมตตา พระองค์ทรงมุ่งหวังประโยชน์ที่จะเกิดแก่ราษฎร ในด้านความเข้าใจ พระองค์ทรงมองปัญหาในมุมของราษฎร และปรับนโยบายให้เข้าหาและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ลักษณะดังกล่าวทำให้ตำแหน่งจักรพรรดิของถังไท่จงในใจของราษฎรหยั่งรากลึก พระองค์กลายเป็น “แผ่นฟ้าของชาวประชา” อย่างแท้จริง (史苏苑 1981: 31-35) พระองค์กลายเป็นศูนย์รวมความรักและเคารพของประชาชน สามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นของบ้านเมือง ชาวประชาและชนเผ่าน้อยใหญ่ (都金 2019: 71-74) การมุ่งดูแลราษฎรอันเป็นรากฐานของสังคมมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์กษัตริย์ของพระองค์มาก ประชาชนยังคงมีภาพจำของความโหดร้ายของสุยหยางตี้ ภาพลักษณ์ที่เมตตาและเปี่ยมด้วยคุณธรรมของถังไท่จงทำให้พระองค์เป็นจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่สำหรับประชาชน พระองค์สามารถปกครองคนหลายล้านให้อยู่ภายใต้ระเบียบของสังคมโดยไม่ต้องบังคับ ฮ่อเตี้ยคุกหลังตลอดจนนักประวัติศาสตร์ต่างยกย่องพระองค์ว่าทรงเป็นยอดนักปกครองจากการรู้จักใช้และจัดการกับทรัพยากรมนุษย์ และเป็นปัจจัยที่ทำให้พระองค์ประสบความสำเร็จอย่างสูงสุด (吕国忱 2021: 38-39)

วิถีแห่งอำนาจของจักรพรรดิถังไท่จงนั้นมีลักษณะเลื่อนขึ้นอย่างเป็นลำดับ กล่าวคือเริ่มจากตำแหน่งระดับล่างแล้วขึ้นไปสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นอย่างเป็นลำดับ พระองค์เข้ามามีบทบาททางการเมืองด้วยการเป็นทหารในกองทัพของพระเจ้าสุยหยางตี้ ด้วยภูมิหลังของครอบครัวและความสามารถที่โดดเด่นทำให้หน้าที่การงานในกองทัพของพระองค์ก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว เมื่อหลี่เอียนแยกตัวจากราชวงศ์สุย พระองค์ได้รับตำแหน่งแม่ทัพ และตำแหน่งฉินอ๋องตามลำดับ พระองค์เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการสถาปนาราชวงศ์ถังโดยตรง ทรงทำสงครามน้อยใหญ่เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ราชวงศ์ถัง ถึงแม้พระองค์จะมีความสามารถโดดเด่นและเป็นที่ยอมรับ แต่ชีวิตในฐานะองค์ชายรองของพระองค์กลับไม่ได้ราบรื่น พระองค์ต้องเผชิญกับความขัดแย้งระหว่างพี่น้อง และการถูกกล่าวหาว่าเป็นคนทะเลาะหย่าน หลงใหลในอำนาจ ความขัดแย้งระหว่างพระองค์กับพี่น้องเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ สุดท้ายพระองค์ทรงทำรัฐประหาร ณ ประตูลิ่วอันอยู่ ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิถังไท่จง

จากการศึกษาผลงานสำคัญของจักรพรรดิถังไท่จง พบว่าผลงานของพระองค์ครอบคลุมในทุกด้านของสังคม ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งล้วนส่งผลต่อเสถียรภาพด้านการเมืองการปกครอง ความเจริญรุ่งเรืองของราชวงศ์ถัง ทรงปฏิรูปกฎหมายให้ทันสมัยและเป็นธรรมจนกลายเป็นแบบอย่างของระบบกฎหมายในยุคสมัยหลัง ปฏิรูปการศึกษา สร้างมาตรฐานการศึกษาใหม่จนต่าถึงกลายเป็นศูนย์รวมขององค์ความรู้แห่งโลกตะวันออก ปฏิรูปที่ดินและการเกษตรซึ่งเป็นปัญหามาตั้งแต่สมัยเป่ย์เว่ยได้สำเร็จ ปฏิรูประบบการปกครองและระบบราชการ ทำให้ความเจริญแผ่ขยายไปทั่วจักรวรรดิจีนอย่างทั่วถึงเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ รวมถึงจัดระบบด้านวัฒนธรรมองค์กรของราชสำนักใหม่ ปราบปรามชนเผ่ารุกราณทางเหนือที่ก่อปัญหาให้กับจีนตั้งแต่สมัยก่อนราชวงศ์ฉิน จนแผ่นดินจีนสงบสุขจากสงครามรุกราณในรอบเกือบหนึ่งร้อยปี ดำเนินนโยบายเจริญสัมพันธไมตรีจนต่าถึงกลายเป็นมหาอำนาจของโลกตะวันออก และทรงส่งเสริมความหลากหลายทางศาสนา ยกย่องขงจื้อเป็นศาสนาสูงสุด จนขงจื้อกลายเป็นรากฐานของสังคมจีนมาจนถึงปัจจุบัน

ในส่วนของปัจจัยที่ทำให้จักรพรรดิถังไท่จงประสบความสำเร็จในฐานะจักรพรรดินักปกครองนั้น สามารถสรุปออกมาได้ 3 ประเด็นหลักคือ พระอุปนิสัยแห่งความเป็นผู้นำและนักปกครองที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก พระองค์มีพระนิสัยที่โดดเด่น 3 ประการ คือ รักการเรียนรู้ ใจกว้าง และยึดมั่นในคุณธรรม ความสามารถด้านการดำเนินนโยบาย โดยเฉพาะนโยบายทางการทูต ที่เน้นสร้างมิตรไม่สร้างศัตรู ทำให้ต้าถังกลายเป็นศูนย์กลางอำนาจที่อาณาจักรรอบนอกยอมรับ และนโยบายการปกครองที่ให้อิสระแก่ประชาชน ทำให้กลไกทางสังคมดำเนินไปอย่างเป็นระบบจนต้าถังเจริญรุ่งเรือง สุดท้ายคือหลักการใช้คน ที่เน้นปกครองคนมากกว่าปกครองแผ่นดิน ให้โอกาสผู้มีความสามารถทำงานอย่างเต็มที่ เน้นพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และให้คนเหล่านั้นทำงานเพื่อบ้านเมือง และการดูแลประชาชนให้อยู่ดีมีสุขเพื่อสร้างรากฐานของบ้านเมืองให้แข็งแรง ปัจจัยทั้งสามประการไม่เพียงมีผลต่อความรุ่งเรืองของต้าถัง แต่ยังมีผลต่อภาพลักษณ์ของพระองค์ พระองค์กลายเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่สำหรับชาวจีนมาจนถึงปัจจุบัน ความสำเร็จของพระองค์ไม่ได้พิจารณาเพียงผลของการปกครองที่เกิดกับสังคม แต่ยังพิจารณาจากความรู้สึกที่ประชาชนมีต่อพระองค์อีกด้วย

กล่าวโดยสรุป การศึกษาเกี่ยวกับวิถีแห่งอำนาจ ผลงาน และปัจจัยแห่งความสำเร็จนั้น หากศึกษาเพียงผิวเผิน เนื้อหาเหล่านี้ก็คงเป็นเพียงข้อมูลที่บอกเล่าชีวิตของจักรพรรดิถังไท่จง มหาราชผู้เป็นความภาคภูมิใจของชาวจีนเท่านั้น แต่หากศึกษาให้ลึกกลงไปถึงอารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของพระองค์ จะพบว่าชีวิตของพระองค์เต็มไปด้วยศาสตร์และศิลป์ของความเป็นมนุษย์ พระองค์มีความคิดที่สวนทางกับค่านิยมของสังคมในสมัยนั้นหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการไม่ยอมรับในหลักอภินิหาร การปฏิเสธรระบบอำนาจแบบรวมศูนย์ การเปิดกว้างทางสังคมในเรื่องศาสนา หรือความเสมอภาคในการแสดงความคิดเห็นและรับฟัง จากการศึกษาวิถีแห่งอำนาจ ผลงานของถังไท่จง นอกจากจะได้ทราบเส้นทางการขึ้นครองราชย์ และสิ่งที่พระองค์ได้กระทำไว้แก่แผ่นดินจีน ยังได้ทราบแนวคิดด้านการเมืองการปกครอง และศิลปะการใช้ชีวิตของพระองค์ในฐานะกษัตริย์อีกด้วย ในส่วนปัจจัยแห่งความสำเร็จ นอกจากจะได้ทราบปัจจัยที่ทำให้พระองค์สามารถกลายเป็นจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ ยังได้เห็นมุมมองที่พระองค์มีต่อมนุษย์และโลก เช่นการที่พระองค์ยกย่องและเชื่อมั่นในความสามารถของมนุษย์ และเชื่อว่าโลกขับเคลื่อนด้วยทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ก่อศักดิ์ ไชยรัศมีศักดิ์. **รัฐศาสตร์ถึงไท่จง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บุ๊คส์ไมล์, 2006.
- ทวีป วรติลก. **ประวัติศาสตร์จีน**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2004.
- เล่า ชวน หัว. **ถึงไท่จงมหาราช**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2010.
- เสถียร จันทิมากร. **วิถีแห่งอำนาจ หลี่ซื่อหมิน ถึงไท่จง**. กรุงเทพฯ: มติชน, 2014.
- สุกิจ นิมมานเหมินท์. **คนแซ่หลี่**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น, 1968.
- อฉิม สวัสดิญาณ. **เงินกวนเจิ้งเย่า ยอดกษัตริย์สายจีน**. กรุงเทพฯ: เต่าประยุทธ์, 2012.
- Ho, Norman P. “The legal thought of Emperor Tang Taizong of Tang dynasty (618-907).” **Frontiers of law in China** 12, 4 (December 2017): 584-625.
- Hucker, Charles O. “China’s Imperial past: An introduction to Chinese history and culture.” **Stanford university press** (1975): 140-167.
- Mullen, David Mc. “The big cats will play: Tang Taizong and His advisors.” **Journal of Chinese studies**, no. 57 (July 2013): 299-340.
- Po Keung. “Ethical leadership lessons from Imperial China.” **International journal of disability Development and education** 17 (January 2018): 29-36.
- Rourke, John T. **International Politics on the World Stage**. New York: McGraw-Hill, 1986.
- Wechsler, Howard J. “Son of Heaven: A Biography of Li Shih-min.” **Cambridge university Press** (1933): 188-241.
- _____. “Mirror to the Son of Heaven: Wei Cheng at the court of Tang Taizong.” **Journal of Asian studies**, no. 4 (1974): 140-144, 190-223.
- _____. “T’ai-tsung (reign 626-649) the consolidator.” **Cambridge university Press**, no. 3 (1979): 140-208.
- Yang Hegao. “Research on the history of legal thought in the Wei, Jin, Sui, and Tang Dynasties.” **Journal of Chinese history** 19 (2014): 267-302.
- 曹升生. “以史为鉴：唐太宗构建和谐君臣关系的成功实践。” **船山学刊**, no. 1 (2009): 67-70.
- 陈忠海. “唐朝均田制的兴与衰。” **知古鉴今**, no.1 (2022): 43, 63-64.
- 董清义. “社会主义核心价值观：中国民族主义思潮的思想引领。” **理论观察**, no. 175 (2021): 10-15.
- 都淦. “评《试论唐太宗的民族政策》。” **四川省哲学社会科学研究所** (2019): 71-74.
- 段塔丽. “唐太宗贞观年间文化教育制度改革述论。” **陕西师范大学成人教育学院学报** 16, 4 (December 1999): 39-42.
- 冯景瀚. **《唐太宗李氏民传》**. 河北：河北人们出版社, 2018.

- 高泽峰。“唐太宗“隋亡观”解读：医治“不作为”怪病的良药。”**领导鉴戒**，(2015): 37-39.
- 胡毅。“唐太宗农业思想及其现代启示。”**咸宁学院人文学院办公室** 36, 35 (2008): 11,152-11,153.
- 黄纯艳。**《细说唐太宗》**。第2版。上海：上海人民出版社，2005。
- 黄惠贤。“略论隋炀帝之暴政。”**武汉大学学报** 3(1983): 35-39.
- 雷瑞之。“从唐太宗虚心纳谏说起。”**瞭望**，no.35 (2020): 30-35.
- 李健国。“唐太宗三教政策探析。”**唐都学刊** 35, 4 (2019): 30-34.
- 李振宏。“关于秦始皇统治思想属性的判断问题。”**古代文明** 14, 3 (2020): 71-124.
- 李元晖。“由“称臣”到“敌国”——唐初和东突厥盟约的变化。”**黑龙江民族丛刊**，no.108 (2021): 86-92.
- 刘长明。“唐太宗领导艺术探析。”**天中学刊** 34, 3 (2019): 126-129.
- 刘瑞清。“试论唐朝前期的教育立法。”**湖南师范大学**，(2005): 1-46.
- 吕国忱。“唐太宗裁并机构人员和选贤任能的成功范例。”**资政史鉴**，(2021): 38-39.
- 罗云芬。“基于《贞观政要》的唐太宗的治道与实践。”**哈尔滨职业技术学院学报**，no. 6 (2020): 110-115.
- 马艾鸿，张金铄。“从平定薛延陀看唐太宗经略边疆的方式。”**唐都学刊** 36, 3 (2020): 30-35.
- 马中智。“对李渊在李建成与李世民之争中基本态度的剖析。”**渭南师专学报**，no. 2 (1987): 46-50.
- 孟宪实。“玄武门：功臣暴动重演。”**历史宽带**，no. 8 (2016): 94-97.
- 聂雨琪。“古都文化视角下的隋唐长安遗产体系研究。”**城市建筑**(2020): 36-48.
- 史苏苑。“从唐太宗能否认识人民力量谈起。”**史学月刊**，no.1 (1981): 31-35.
- 深宫秘闻。“李世民与李建成的皇位继承战。”**晚安心语**，no. 12 (2016): 68-71.
- 宋玉蓉。“德让唐太宗能。”**人无镜鉴**(2016): 49-51.
- 孙颖涛。“暴君抑或雄主：汉武帝在宋代的历史形象考察。”**江汉学术** 35, 5 (2016): 109-114.
- 王荣全。“有关唐高祖称臣于突厥的几个问题。”**唐史论丛** (1998): 111-115, 224-237.
- 王彦博。“李密“牛角挂书”考。”**天津师范大学学报** (2021): 125-126.
- 王炎平。“关于李渊、李建成、李世民相互关系的几个问题——评玄武门之变的是非。”**四川大学学报**，no. 2 (1994): 82-90.
- 王运启。“唐太宗的领导哲学。”**历史长廊**，no. 12 (2017): 70-72.
- 吴兢。**《贞观政要》**。上海：上海三联书店，1991。
- 张鸣。“玄武门之变涌动着鲜卑风习。”**知网** (1994): 48.

赵克尧。《唐太宗传》。北京：人民出版社，1995。

赵映林。“唐太宗的以人为本与治理实践。”《史坛纵论》，no. 1 (2020): 43-48.

鄧永果。“唐朝“玄武门之变”事件的起源探微。”《江西电力职业技术学院学报》，no. 33 (2020): 117-119.

朱小琴。“唐初的民族政策。”《西安教育学院》18, 2 (2003): 67-70.